ҲУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

12 - 18 апрель 2000 йил

15 (168) - сон

Чоршанба кунлари чиқади — 1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

ҲАЯЖОН

ТАКЛИФИНГИЗ БОРМИ, МАРҲАМАТ, АЙТИНГ!

Ғоявий, мафкуравий боқимандаликдан асрасин

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Одамларнинг жамоага, жамиятга айланиш тарихи бирлашишга интилиш тарихидан иборат. Ибтидоий одамлар нафсини қондириш йўлида, ўзини бало-қазолардан муҳофаза қилиш йўлида бирлашганлар. Она ватан қадрияти, миллий мансублик қадрияти, эътиқодлар қадрияти кейин-кейин вужудга келган бирлаштирувчи воситалар даражасига кўтарилган. Ғоялар ва мафкура бирлиги мутараққий инсоният вакилларига хос бирлашишнинг юксак босқичи ҳисобланади. Ғоя ва мафкура интеллектуал тушунча, фикр эгаларига хос тушунча, ҳатто тан олмоқ керакки, кенг омма орасида зудлик билан ёйиш қийин кечадиган тушунча.

Мустақилликнинг саккизинчи йили ва бугунги кун Ўзбекистон халқи олдига ана шундай вазифани кўндаланг қўйди. Буни Президент апрелнинг 6 куни Оқсарой қароргоҳида бўлган йиғилишда батафсил тушунтириб берди.

Ҳар қандай катта-кичик муаммолар хусусида сўз борганида мамлакатимиз миқёсларида кечаётган воқеа-ҳодисалар умуман дунёда кечаётган жараёнлар билан боғлиқлигини ҳамма вақт ёдда сақлашга тўғри келади. Буни қарангки, бугунги Ўзбекистон шароитида мафкура мустаҳкамлиги зарурриятини англаб етиш учун минтақамиздаги, қолаверса, биздан олис-олислардаги сиёсий курашларни тушуниб етмоғимиз керак бўлади. Президентнинг "Мафкура полигонлари ядро полигонларидан хавфлироқдир" деган гаплари шунинг учун ҳам тўғрики, эндиликда қуролли қўшин тортиб келиб ҳужум қилиш, қирғинбаротлар ҳисобига чегарани кенгайтириш шарт эмас, эндиликда ўтирган жойидан бутун ер юзидаги одамларни йўлдан уриш, чалғитиш мумкин. Бунинг энг таъсирчан воситаси — мафкуравий кураш! Одамлар онгини, шуурини қўлга олиш учун кураш!

Ана шундай кураш кечаётганини, айрим ҳолатларда хатарли тус олаётганини англаб етаяпмизми? Шунга яраша хушёр тортяпмизми? Ўзимизни, ўзлигимизни бой бермаслик учун чора-тадбир кўраяпмизми?

Очиқчасига айтсак: баъзан ҳа, баъзан йўқ. Давлатимиз раҳбари жамоатчилигимизнинг маълум қисми ҳали-ҳануз бу жараёндан узоқ турганлигидан тегишли хулоса чиқаришимиз зарурлигини жуда тўғри уқдирди. Бундай гапларни эшитганда, беихтиёр фуқароларимизнинг савияси — характери ва менталитети ҳақида ўйлаб кетасан киши. Хўш, айни шу миллий мафкура борасида бизнинг одамлар қандай тоифаларга бўлинадилар?

Миллий ғоя ва миллий мафкуранинг аҳамиятини тўғри тушунадиганлар;

тўғри тушунса-да, унга мутлақо лоқайд қарайдиганлар;

чала тушунадиганлар;

буткул фарқига бормайдиганлар;

тушунишни истамайдиганлар;

мустақиллик мафкурасига ё очиқдан-очиқ, ё яширинча қарши бўлганлар...

Мазкур тартибда гуруҳлаштириш асосида ғоявий ва мафкуравий тарғибот ишларини йўлга қўйиш кўпроқ самара беради деб ўйлаймиз.

Йиғилишда Ислом Абдуғаниевич "боқимандалик" деган сўзни яна бир бор тилга олди. Кўпчиликка бу сўз асосан моддий, иқтисодий маънода қўлланганлек туюлади. Лекин разм солиб кўрайлик, ғоявий, мафкуравий боқимандалик йўқми? Юқорида санаб ўтилган тоифалардан қай бири кўпроқ хавфли ҳисобланади? Қайси бирлари жамиятнинг равнақига, умумхалқ кўзлаган эзгу мақсадларга кўпроқ тўғаноқ бўлади?

Лоқайдлар ва мафкуравий боқимандалар! Яна бир тоифа бор: мафкуравий бефаросатлик иллатига дучор бўлганлар.

Тарихий шарт-шароит шу қадар ўзгарувчанки, каттаю кичикдан ниҳоятда зийракликни, ҳушёрликни тақозо этмоқда. Сиёсий маънода фаросат, мафкура борасида фикрчанлик бой берилиши катта йўқотишларга, талофатларга йўл очиши ҳеч гап эмас. Бунга йўл қўймасликнинг бирдан-бир тўғри чораси халқнинг ўзига, миллий қадриятларга, халқ тафаккурига суяниш. Куч-қудратини шундан олиш. Кексаларимиздаги донишмандлик билан навқирон авлод вакилларидаги ғайрат-шижоат уйғунлигига эришиш. Мафкурани кенг омма онгига сингдиришнинг энг тўғри йўли ҳам шу. Худди шунинг учун ҳам Президент мавжуд изланишлар, фикр алмашишларнинг энг фойдалиларини саралаб олиш, уларни уйғунлаштириш ва шулар асосида илмий асосланган концепция яратиш зарурлигини уқдирди.

Халқимиз доно, илмий-ижодий потенциали ниҳоятда кучли, ақл-идроки келажагимиз пойдевори бўлмиш миллий мафкура асослари ва тизимини яратишга қурби-салоҳияти етади. Биргина оммавий ахборот воситаларида чиқаётган фикр-мулоҳазаларни эътиборга олайлик. Озмунча қимматдан-қиммат таклифлар билдириладими?! Баъзан улар эътиборсиз қолиб кетаётганидан ичинг ачишади. Улар умумлаштирилмаётганидан, умумий хулосалар ясалмаётганидан афсусланасан. Мана, энди Юртбошимиз айни ўша мулоҳазаларга эътибор берилиши лозимлигини, ҳеч бир қимматли маслаҳат, ғоя диққатдан четкада қолмаслигини тушунтирди.

Бу — катта ҳодиса! Эътиборга молик таклиф! Одамларни, зиёлиларимизни, жамоат арбобларимизни фикр айтишга ундовчи даъват!

Шу ўринда, Президент баҳс маданияти ҳақида алоҳида тўхталгани жуда ўринли бўлди. Баъзан биз ўзбеклар қачон баҳс маданиятини эгаллаймиз деган афсус кўнгилни хира қилади. Жамият турли тоифа фуқаролардан иборат бўлиши табиий. Худо ҳар кимга ўзига яраша ақл-идрок бергани маълум. Дид-фаросат бергани ҳам табиий. Воқеа-ҳодисалар ҳақида ҳар ким билганича гапиради, фикр юритади, хулоса ясайди. Муҳими - ният холис, покиза бўлса бас. Бироқ биз унга қарамаймиз, баҳслашаётган одамни қайсидир ўзимизга ёқмаган фикри учун уни "янчиб" ташлашга ўтамиз. Фикри қолиб, шахсини поймол қиламиз ва ғолиблигимиз нашидасини сурамиз.

Бундай ғолибликдан жамиятга не наф? Ахир биз шахсни эмас, фикрни ўлдирдик. Фикрнинг ўлиши оламнинг ўлиши деган гап. Ваҳоланки, бизга фикр керак, биз фикрга муҳтожмиз, жамиятимизни, бутун инсониятни соф ниятли фикр қутқаришини тушуниб турибмиз.

Демократия энг аввало холислик, мувозанат, муроса! Фикрга муроса қилиш, фикрга тоқат қилиш!

Муҳтарам Президентимиз баҳс маданиятига ундаганда ана шундай ўйлар кечди кўнгилдан. Модомики, биз миллий мафкурамиз тамойилини яратмоқчи эканмиз, одамларимизни фикрий хилма-хилликка даъват этаётган эканмиз, Юртбошимиз талаб қилаётган кенглик, илмпарварлик, фикрпарварликни ўзимизга дастуриламал қилиб, белгилаб олмоғимиз тўғри бўлади.

Яхши ва эзгу ният амалга ошмай қолмайди.

ХИЛМА-ХИЛ ФИКР

Жиззах вилоятининг туман ва шаҳарларида бўлиб ўтган миллий мафкура масалаларига бағишланган йиғилишларда шу куннинг энг долзарб мавзуси юзасидан хилма-хил фикрлар билдирилди.

Мўминхон ҲОШИМХОНОВ, Жиззах давлат педагогика институти доценти:

— Оқсарой қароргоҳида бўлиб ўтган суҳбатни телевидение орқали томоша қилдим. Шундан бери ҳар бир дарсда талабалар билан айни шу мавзуда суҳбат, баҳс-мунозара ўз-ўзидан авж олмоқда. Демак, ёшлар ҳам жамият муаммоларида фаол бўлишга интилмоқда. Миллий ифтихор деганда мен кейинги йилларда Жиззах қиёфаси буткул янгиланганини фахр билан айтаман. Бу ўзгаришлар одамларимизнинг дўнёқарашини янгилайди. Президент тўғри айтди, яъни ўтмишда яшаб ўтган буюк бобокалонларимиз ҳақида ихчам-ихчам оммабоп рисолалар нашр этилса, улар олий, ўрта таълим ўқув юртларига, мактабларга тарқатилса, ғоятда ажойиб ва фойдали иш бўлур эди.

Сакина АЛМАМЕДОВА, вилоят ижтимоий таъминот бошқармаси бошлиғи:

— Республика телевидениеси миллий мафкуранинг асосий тарғиботчисига айланиши мумкин. Дейлик, бутун февраль ойи мобайнида ҳар куни Алишер Навоий, апрель ойи мобайнида Амир Темур шахси фаолияти ва меросига доир кўрсатувлар бериб борилса жуда фойдали бўлади деб ўйлайман. Телевидение ҳозирги кунда китоб мутолаасига жалб этувчи кўрсатувларни кўпроқ уюштиришини жуда-жуда истайман.

Шоди ШАВҚИЕВ, Фориш тумани ҳокимининг ўринбосари:

— Абдулла Ориповнинг машҳур "Ўзбекистон" қасидасида "Темур тиғи етмаган жойни Қалам билан олди Алишер" деган мисра келади. Ана шунинг ўзи буюк маънавият тимсоли! Қиличга бўйсунмаган дунёни фақат ва фақат маърифат билангина забт этиш мумкин. Айни замонда маърифат, мафкура ядро қуролидан кўра кучлироқ эканини айтган Президентимиз минг бора ҳақ! Қоринни тўйдириш керак, албатта, лекин халқнинг буюклиги мафкура бутлиги, тўкислиги билан ўлчанади. Шу ҳақиқатни ҳеч қачон унутмаслигимиз керак.

Нуриддин хожи ИСЛОМОВ, Ғаллаорол тумани имом-хатиби:

— Миллий ғурур ва нафсоният баландпарвоз тушунча эмас. Қаранглар, хонадонида ювиниш учун ҳаммом кўрмаган, оддий йўлкасини текислаб қўймаган, турар жойини оқлаб қўймаган кишилар дабдабали тўй қилади, кўпкари беради. Шундан обрў орттиришни кўзлайди. Шу ҳам ғурурми? Шу ҳам нафсониятми? Ўзининг оила аъзоларининг қадр-қимматини жойига қўймай туриб калондимоғлик қиладиганлар турмушининг бу жиҳатларини ўйлаб кўрсинлар, ахир!

Дилбар САИДОВА, Жиззах тумани Охунбобоев фуқаролар йиғини раиси:

— Маҳалла мамлакат ичра мамлакатга айланмоқда. Хўш, мана шу ҳар бир кичик "мамлакат" ўз фуқароларининг туриш-турмуши, ҳаёт кечириши, ишни ташкил қилиши билан ўз қиёфасига эга бўлиши мумкинми? Мумкин. Чақалоқларни туғруқхонадан кутиб олишдан тортиб уларни вояга етказиш, ўқитиш, уйли-жойли қилиш, кексалик нафақасига чиқариб, оғир кунларида бош-қош бўлишгача маҳаллага ишониш керак. Бу ўша жойнинг нуфузини оширади, жипслигини мустаҳкамлайди. Халқнинг нуфузи ва жипслиги Ватан мафкурасини белгилайди.

Муҳтарам газетхонлар! юқорида тилга олинган йиғилиш юзасидан айрим юртдошларимиз томонидан билдирилган фикрлар билан танишдингиз. Балки сизда ҳам бу масалага тааллуқли мулоҳазалар, таклифлар туғилгандир. Марҳамат, бизга ёзинг. Уларни мунтазам ёритиб боришга ҳаракат қиламиз.

ЙЎҒ-Э! **Ақл ёшда эмас, бошда... ҳам эмас!**

ОФТОБ КАБИ ОЧИҚ БЎЛСИН ҚАЛБИНГ, БОЛАКАЙ!

Шақирлаб қайнаб турган самовар чойи кимларнинг чанқоғини қондирмаган, қўлида пиёлаю чойнаги, белига "қамишдан белбоғ ясаб", чойхўрлар хизматини қилаётган чойхоначи кимларнинг дуосини олмаган дейсиз!

Майин жилмайиб боқаётган бу болакай ҳам балки отаси каби халқнинг дуосини олишга ошиқаётгандир...

Балки элнинг дуоси, савобу яхшиликнинг маъносини энди англай бошлаган юрагига завқ бераётгандир қилаётган иши...

Суратга тикилиб туриб, беихтиёр машҳур қўшиқни эслайсан киши:

Елкасида оқ сочиқ,
Қалби офтобдай очиқ,
Чойхоначи чойхўрга
Гир-гир парвона бўлсин...

ҲУРРИЯТ-TV

"ШАЙТАНАТ" САЛТАНАТИ

Тоҳир Малик нега Ёдгор Саъдиев билан келиша олмаяпти?

Бундан олти йил муқаддам "Шайтанат" қиссасининг 1-китоби чиқдию қўлма-қўл бўлиб кетди. Каттаю кичикнинг оғзидан "Шайтанат" тушмай қолди. Айниқса, 1-китоб сўнгида муаллифнинг "Оллоҳнинг мадади ила биринчи китоб ниҳоясига етди" деб ёзиши тўппа-тўғри маънода китобхонларни шошириб қўйди. Ҳамма ёқда шов-шув, сўраган-истаган: "Китобнинг иккинчиси қачон чиқаркин?!" Одамлар таниш қидирган, китоб суриштирган, иложи бўлса қўлёзмасини олиб бир кечада ўқиб қайтаришга онт ичган... Садағанг кетай китобхон дўстлар билмайдиларки, Тоҳир Маликнинг қўлёзмаси, яъни дастхатини у кишининг ўзларидан бўлак мардум ўқишга кўзи ўтмайди. Боиси – акамиз жуда-жуда майда ёзадилар, айтишларича, илҳом келганида жўшиб ёзиб қўйган саҳифаларни баъзан ўзлари хатм қилишга қийналиб қоладилар.

Хуллас, "Шайтанат" оғизга тушди. Вақт-соати билан иккинчи, учинчи китоблар босмадан чиқди. Бир сўз билан таъриф берилса, Тоҳир Малик миллионлаб одамларнинг қўлига китоб тутқазди, умрида китоб ҳижжаламаган одамлар уйида уч жилддан иборат "Шайтанат" терилган китоб жавонлари пайдо бўлди.

Нега шундай бўлди? Қандай куч бозор даври гирдобида ўралашиб қолган одамларни мутолаага қайтарди?

Тоҳир ака рост гапни ёзди! Рост гапни жуда кенг омма тушунадиган қилиб қойиллатиб ёзди! Аксарият китобхонлар "Шайтанат"ни воқеий асар деб ўйладилар, ҳатто ён-атрофларида яшаётган оғзаки халқ қаҳрамонларига айланган исм эгаларига ўхшашлик жиҳатларини чоғиштира бошладилар. Йўқ, ундай эмас, рост ёзди деганда мен бадиий ҳақиқатни назарда тутдим. Тоҳир Малик ҳаёт реаллигида икки оёқлаб мустаҳкам турганича ўз бадиий реаллигини ярата олди! Унинг топқирлиги, муваффақияти, одамларнинг кўнглини, истагини билиши шунда эди.

"Шайтанат" оммалашиб кетишининг, чинакам маънода "Шайтанат" салтанати вужудга келишининг бошқа сабаби йўқми?

Бу, нозик савол, жавоби ундан қалтис. "Шайтанат" романи (қисса эмас бу, роман!) Аллоҳ бандаларининг қалбидан мудом узоқлашмайдиган шайтанат салтанатининг бадиий кўзгуси! Асарни ўқиётган, унинг асосида ишланган фильмни томоша қилаётган бандаи мўмин борки, ўзининг қалбига қулоқ тутади: шайтанат қаерда? Шайтоннинг ўзичи? Нега шу-унча воқеа-ҳодисалар асносида шайтоннинг ўзи кўринмайди? Унинг мазмуни қаерда ўзи?!

Унинг мазмуни қалбимизда! "Унинг салтанати қурғоқчиликни билмайди, - деб ёзди Т. Малик, асарнинг 1-китобида, - у эккан уруғларга Сиз билан биз сув бериб, ўзимиз англамаган ҳолда холис хизмат қилиб ётамиз. Шу боис унинг салтанатида қадалган ҳар бир уруғ ниш бериб, униб чиқади, мева тугади".

Афсуски, шундай - истамаймизу, шайтоннинг тегирмонига сув қуямиз. Асарнинг бош қаҳрамони Асадбек мана шу икки ўт орасида яшаётган инсон образи. Мақоланинг тагсарлавҳасини ўқиб, "Наҳотки ёзувчи билан актёр келиша олмаган бўлса?" деб ажабландингизми?

Йўқ, гап Тоҳир Малик билан Ёдгор Саъдиевда эмас, 9 апрель оқшомида берилган кўрсатувдан шоҳиди бўлдикки, фильм ижодкорлари билан роман муаллифи ўзаро жуда яхши ҳамкорлик ўрнатишган. Бундай ижодий ҳамкорликсиз бу қадар юқори савияда фильм яратиш мумкин ҳам эмас. Лекин гапимиз-гап: Тоҳир Малик иймонли банда сифатида Ёдгор Саъдиевнинг... кечирасиз, Асадбекнинг разолатини ҳеч қачон оқламайди, унинг қилмишларини маъқулламайди, бироқ ёзувчи сифатида унинг фожиасини тушунишга, фожиа илдизларини кашф этишга уринади. Адиб зиммасидаги худди шу миссияни тўғри англагани учун ҳам Ёдгор Саъдиев ролни қиёмига етказиб ўйнаган. Адиб ҳам, бош қаҳрамон ва айтиш кераккки, бошқа қаҳрамонлар, персонажлар ҳам Жаҳонгир Қосимов режиссёрлигида ажойиб уйғунликка эришганлар.

"Шайтанат" экранда! "Шайтанат" давом этмоқда. "Шайтанат" ишғол қилган салтанат разолатини йўқотиш йўллари изланмоқда!..

ТОМОШАБИН

ТЕЛЕФОНДА

УЧ ХАБАР

Биринчиси: *Қашқадарёнинг Усмон Юсупов туманида 50000 аҳоли яшайди. Бирорта китоб дўкони йўқ.*

Китобга муносабат шундай бўлган жойда...

Иккинчиси: *Туман ҳокимининг ўринбосари Мурод Жўраев туман газетасининг заҳматкаш муҳаррири Ҳамид Пиримқуловнинг уйини хусусийлаштирувчи ҳужжатга имзо чекмай сарсон қилиб юрибди.*

Бунинг сабаблари кўпдир эҳтимол, лекин сабабларидан бири...

Учинчиси: *Усмон Юсупов тумани бўйича, айтишларича, "Ҳуррият"га бор-йўғи икки киши обуна бўлган, холос.*

Хулоса: *Мутолаа унутилган, "Ҳуррият" эътибордан четда қолган жойда ҳақсизлик, ҳуқуқбузарлик жуда оддий ҳолга айланади...*

КУЗАТУВ

"ГИССАР" ЭМАС - "ҲИСОР"

Даврон МУТАЛОВ

Тошкентдаги генерал Узоқов кўчасидан ўтаётиб, кўча номи лотин ҳарфларида "G.UZOQOV" шаклида қайта ёзиб чиқилганига кўзим тушди.

Кўпчиликка маълумки, бу кўча генерал-майор Муллажон Каримович Узоқов (1907-1960) номига қўйилган. Тахтачаларга битилган "G" ҳарфи эса унинг исми ўрнига ёзиб қўйилгандай турибди. Агар шу "G"ни ёзиш билан "Генерал" дейилмоқчи бўлса, яхшиси, тахтачага "gen. M.Uzoqov" шаклида, яна ҳам яхшироғи, генерал Ғафуров кўчасида ёзиб қўйилганидек, "генерал Комилжон Ғофуров кўчаси" шаклида ёзиш мумкин эди.

Яна бир кўча номи ҳақида ўз мулоҳазамни айтмоқчиман: Шу кунда бу ёзув қандай турибди, билмадим, аммо яқин-яқинларгача Юнусобод туманидаги собиқ Гиссарская кўчаси (ўзбекча "Ҳисор" дейилмоқчи) номи Мустақилликдан сўнг ўзбекча қилиб "Гиссар кўчаси" шаклида қайта ёзиб қўйилганди.

Тегишли ташкилотлар ҳар икки кўча номини ёзишдаги хатоликларни бартараф этадилар деган умиддаман.

ЛУҚМА

ЁЗИЛМАГАН МАҚОЛА

ёхуд тасодифий ташриф тафсилоти

Шанба газетачилар учун одатдан ташқари кун. Иши зарур бўлгани таҳририятга келмаса, бошқасига шарт эмас. Аммо, шу куни ишлагани келган киши ҳар томонлама ютади: осуда, ҳеч ким халал бермайди, қўнғироқлар жаранги ҳам безовта қилмайди, ўзинг хоҳлаганда келиб, хоҳлаганингда кетишинг мумкин.

"Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасининг ҳар шанба куни ишхонада чой дамлаб ижод қиладиган ходими, одатдагидек, гўзал мақола ёзиш илинжида энди иш столига ўтирганди ҳамки, ташқаридан гумбурлаган мусиқа садолари кела бошлади... Шовқинга сира тоқат қилолмайдиган қўшнимиз бир пас сабр қилсам ўтиб кетар, дея қаламини тишлаб турганди, бахтга қарши ундай бўлмади. Энди пастдаги овоз кучайтиргичда аллақандай тадбирни эслатувчи табрик сўзлари жаранглай кетди. Бошланган мақолани бу аҳволда тугатишига кўзи етмаган муҳаррир ҳафсаласи пир бўлиб, таҳририят ҳовлисига тушди...

Шу куни бу ерда ёпиқ ҳиссадорлик-тижорат хусусий "Бизнес банк" биносининг очилиш маросими бўлаётганди. Мамлакатимизнинг йирик банкларида хизмат қилаётган меҳнат фахрийлари, банклар ассоциацияси масъуллари янги банк ишига ривож тилаб, нутқ ирод этишарди. Банк биноси очилди. Тантана иштирокчилари бу ерда мижозларга яратилган барча қулайликлар билан танишишди. Сўнгра тик оёқда ОАВ ходимлари учун кичик матбуот анжумани ўтказилди. "Труд", "Налоговые и таможенные вести", "Банковские ведомости"нинг мухбирлари банкирларга берган саволларига жавоб олишди.

Бундан англашилдики, тадбирдаги барча журналистлар фақат русча нашрлардан таклиф этилганди. "Сир"ли тақдимот маросимига тасодифан келиб қолган "ЎзАС" ходими ва каминани ҳисобга олмасак, миллий матбуотимиздан ҳеч қандай вакил қатнашгани йўқ.

Шу савол билан янги банк маъмуриятига юзлашганимизда, тўғриси, қониқарли жавоб олмадик. Балки банк маъмурияти молия бозоридаги яна бир муҳим янгилик миллий матбуотда ўз аксини топмаслигидан манфаатдордир. Қолаверса, журналист киму, банкир ким?..

Ҳолбуки, миллий матбуот таҳририятлари унчалик уз-о-қ эмас, "Business bank"нинг шундоққина юқорисида жойлашганди.

Ф.КОМРОН

ТАФТИШ

ГИМНАЗИЯ ЖАНЖАЛХОНА ЭМАС

Шерзод САЙДАЛИЕВ, "Ҳуррият"нинг махсус мухбири

Ибтидо

Гапнинг дангалини айтадиган бўлсак, ушбу мақола Қашқадарёнинг Чироқчи туманидаги 1-гимназия-интернат мактаби хусусида. Асосий гап ана шу таълим муассасасининг бир неча йилдан буён "эгасини тополмаётган" раҳбарлик лавозими, бу курсига даъвогарлару, улар ўртасидаги можаролар теварагида бўлади. Масалага бироз ойдинлик киритиш учун гапни бироз орқароқдан бошлаш керак.

Ислоҳот, ташаббус ва унинг эгаси

Таълим соҳасидаги ислоҳотлар кун сайин кучайиб, янги ўқув муассасалари пайдо бўла бошлаган пайтлар. Аввалига лицей деган нарса чиқди, кейин уларнинг сони ҳам, тури ҳам орта борди: академик лицей, коллеж, гимназия... "Таълим тўғрисида"ги янги қонун қабул қилинди, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ишлаб чиқилди, яна қанчадан-қанча ҳуқуқий ҳужжатлар ҳам амалда жорий қилина бошланди. Бу ҳол эскича ўқитиш ишларидан зериккан айрим таълимчиларнинг кунини туғдирди. Улар томонидан турли ташаббуслар, турфа янгиликлар ўртага ташлана борди, ўзини оқлайдиганлари оммавийлаштирилди.

Чироқчи туманида ҳам бир ўқитувчи ташаббус билан чиқди. Ташаббуски, таълимнинг паст-баландидан бехабар бўлган оддий кишилардан тортиб, айрим туман раҳбарларини-да лол қолдирди: "Қишлоқда гимназия очаман!" Унга ишонганлар бўлди, ишонмаганлар бўлди, бироқ ташаббускор бу ишнинг уддасидан чиқди. Раҳбарларнинг у қўлтиғидан кириб, бу қўлтиғидан чиқиб, чиройи очилмаганининг чиройини очди, тушунмаганига тушунтирди, хуллас, ниятига етди. Ахир, бекорга айтишмайдида, қаловини топсанг қор ҳам ёнар, деб. 1997 йил 30 апрель санаси билан туман ҳокими Темировнинг Х-236/4-сонли **"Чироқчи туман Ҳ.Олимжон ДФХ уюшмасига қарашли болалар боғчасини 1-гимназия-интернат мактабига айлантириш ва Низомини рўйхатга олиш ҳақида"**ги қарори чиқди.

Навбатдаги масала - қарорда номи тилга олинган болалар боғчасини гимназия учун таъмирлаб, мослаштириш. Қишлоқ аҳлининг айтишича, бу боғча анча йилдан бери ишламас, маблағ йўқлиги боис ташландиқ ҳолга келиб қолган. Ана шу харобани янги ўқув йилигача таъмирлаш даркор эди. Мавжуд имкониятлар доирасида эса, бунинг уддаланмаслигини ҳатто туман ХТБ мудири М.Турсунов ҳам биларди. Шунинг учун ҳам, ташаббускор ўқитувчига (энди унга гимназиянинг раҳбарлигини топширишганди) "бемалол ремонт қилаверишни" топширади. Аммо ташаббускор яна бир ташаббус билан чиқади: қишлоқ аҳолисини, ота-оналарни ёрдамга чақиради. Ҳамқишлоқлар бор бўлишсинки, кўмакларини аяшмади, биров у билан, биров бу билан мадад қўлини чўзди.

Хуллас, 1997-98 ўқув йили бошида гимназия-интернат мактаби ўз фаолиятини 3 синфга қабул қилинган 74 ўқувчи ва 4 ўқитувчи билан бошлади. Пайқадингиз, педагогик жамоа ҳам, ўқувчилар сони ҳам кўп эмас, бунинг устига ҳали ўқувчилар учун ётоқхона йўқ, бепул овқат масаласи ташкил этилмаганди (четдан келган ўқувчиларга то ётоқхона ишга тушгунга қадар ўқитувчилар ўз уйларидан жой ажратиб беришгани ҳам мақтовга лойиқ ҳол). Лекин гап бунда эмас, асосийси, ташаббус ўлмади, у амалга ошди...

Югурганники эмас...

Дарвоқе, қилинган ишлардан лол қолдик чоғи, ташаббускорни таништириш ёддан кўтарилибди. Ўша тиниб-тинчимас одам - Ўғлонов Хушвақт ака бўлади. Бир умр ўқитувчилик орқасидан кун кўриб келганлардан. Орзусини ташаббусга, ташаббусни гимназияга айлантиролган шахс...

Гапни қисқа қиладиган бўлсак, Ўғлонов ўз ташаббуси билан очилган гимназияда бор-йўғи 6 ой раҳбарлик қила олди. Бу вақт мобайнида гимназия ўзини анча тиклаб олди, ётоқхона ва ошхона ишлай бошлади, вилояту туманнинг турли идораларидан келаётган турфа "комиссиялар" мамнуниятига ҳам сазовор бўлишга улгурди ва ҳ.з.

Аммо раҳбарликнинг олтинчи ойи омадсиз келди: Ўғлонов вазифасини тарк этди. Кўтарилди, дерсиз. Чунки одатда шунақа бўлади, ишлайдиган кишини қаёққадир "кўтариб" юборишади. Йўқ, бу ерда аксинча бўлди, Ўғлонов ишдан бўшатилди! Нега? Гап шундаки, туман халқ таълими бўлимига янги раҳбар тайинланади, у эса барча ўқув муассасалари раҳбарларини аттестациядан ўтказади ва Ўғлонов эса, бу аттестациядан ўтолмай қолади. Сабаби, Ўғлонов ҳукуматимиз томонидан олиб борилаётган ислоҳотларни чуқур тушуниб етмаган, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг мазмун-моҳиятини англамаган.

Ахир, ана шу ислоҳотларни англашнинг меваси эмасмиди, кўз-кўз қилинаётган гимназия?! Ана шу "тушуниб етмаган" одамнинг иши эмасмиди гимназиянинг очилиши?! Ислоҳотларни, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни англаш, тушуниб етиш, кечирасизу, Президентнинг китобларини ёки ана шу дастурларни ёд олиш билангина бўлиб қолмайди. Агар, Ўғлоновни "ислоҳотларни англаманлик"да айбласак, кимни англаган деймиз?!

Аслида гап бошқа ёқда бўлмасин, тағин? ХТБнинг янги мудири Ў.Абдураҳмонов айбини, камчилигини шартта-шартта юзи-кўзи демай айтаверадиган, ичида гап ётмайдиган Ўғлонов билан яқиндан таниш эмас эди. Янги раҳбар Ўғлоновнинг гимназиядаги хизматларидан ҳам умуман бехабар эди (Буни кейинчалик унинг ўзи ҳам тан олди). Шунинг учун, ҳе йўқ-бе йўқ, Ўғлоновни ишдан бўшатди-қўйди. Тўғри-да, аттестациядан ўтолмаган раҳбарни нима қилади. Бунинг устига, гимназиядаги раҳбарлик курсисига кўзи учиб турганлар бор бўлса...

Тайёр ошга баковул

Сарлавҳачани ўқиб англаган бўлсангиз керак, бу бўлим гимназияга келадиган янги директор ҳақида. Тўғри, уни тайёр ошга баковул дейишимиз ҳам бироз ноинсофлик бўлар, сабаби, у директор бўлиб келгач, озми-кўпми, гимназияга унинг ҳам меҳнати сингган. Шунинг учун ушбу можарода у бош айбдор сифатида қаралмаслиги лозим. Янги директорнинг исми-шарифи Азамат Баҳромов. Гимназияга келмасидан бурун ХТБ мудири Абдураҳмоновдан олдин бу лавозимда ўтирган Турсуновга ўринбосарлик қилган. Олий маълумотли, малакали мутахассис кадрлардан. Турсунов ишдан кетгач, унинг ҳам "таг"и қимирлаб қолди, лекин бу "таг" бақувват эди. Сабабики, у ҳам таълим соҳасида кўп йиллар ишлаган, ўзига яраша обрўси, тажрибаси бор. Шунинг учун уни бўшатиб юбориш яхшилик келтирмайди. Турли-туман гаплар урчиши мумкин: "Абдураҳмонов ўзидан олдингиларни тозалаяпти" ёки "Ўзиникиларга жой бўшатаяпти" каби. Бу эса, ХТБ учун ҳам, унинг янги мудири учун ҳам яхши эмас. Масала ҳал: Ўғлонов аттестациядан ўтолмади, демак, Баҳромов гимназияга директор бўлади...

Директорликка Баҳромов тайинланди.

Ўғлонов нима бўлади? Чироқчи туман ХТБнинг 1998 йил 11 апрель кунидаги 47-М сонли буйруғига асосан, у гимназиянинг ўқув-тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосарлигига вақтинча тайинланади.

Бу ўринда, Ўғлоновнинг кетишидан норози бўлган айрим ота-оналар 39 киши имзо чеккан ариза билан туман ҳокимиятига мурожаат қилишади, аммо бу ердагилар уларни эшитишни ҳам исташмайди ва битта маслаҳат беришдан нарига ўтишмайди: тарқалиб, уй-уйига жўнашни...

Бир қозонда...

Ҳа, бир қозонда икки қўчқорнинг боши қайнамайди. Янги раҳбар Баҳромовнинг шартаки ўринбосар билан ишлаши осон кечмасди...

...Ўғлонов айни чоғда рус тили ўқитувчиси ҳам ҳисобланарди. Кунларнинг бирида, гимназияда қизамиқ касаллиги айни авж олган бир маҳалда директор Ўғлоновни чақиради ва ўқувчилардан диктант олишни топширади. Топшириқ шунчалик бехосдан бўладики, диктант матнини бир неча дақиқа ичида тузишга тўғри келади. Дарсга келолган бир ҳовучгина боладан диктант олинади ва уларни текшириш учун директор (ўқитувчи эмас, директор) йиғиб олади. Диктант натижаси мавҳум, сабаби барча ўқувчиларга қониқарсиз баҳо қўйилди.

Ва ана шу баҳона Ўғлонов 1998 йил 15 июндаги буйруқ билан Меҳнат кодексининг 87-моддасига кўра, деб гимназиядан умуман четлаштирилади.

Иннайкейин—чи?

Кейинига Ўғлонов турли идораю ташкилотларга шикоят ёзишни бошлайди. Ноҳақ ишдан бўшатганлиги даъвоси билан Баҳромовни судга ҳам берди. 1998 йил 13 ноябрда туман судьяси А.Каримов раислигида иш кўриб чиқилди ва Ўғлоновнинг даъвоси қисман қондирилди: вазифасидан озод этиш тўғрисидаги буйруққа МКнинг 87-моддасига кўра эмас, 97-модда 3-банди асосида "меҳнат шартномаси муддати тугаганлиги сабабли вазифасидан озод қилинди" шаклида ўзгартириладиган ва 1998 йил 15 июндан 30 августгача бўлган даврдаги иш ҳақи ундириладиган бўлди.

Ўғлонов эса, барибир ишсиз қолаверди. 1999 йилнинг сентябрига келибгина марказий газеталардан бирининг мухбири аралашуви билан ўқитувчи сифатида яна гимназияга ишга олинди.

Кимники тўғри?

Директор Баҳромовга рақобатдош сифатида фақат Ўғлонов "жабр кўрган" эмасди. "Шикоятчига шерик" тамғаси остида ҳақини олганлар ҳам бор эди. Жумладан, расм-чизмачилик ўқитувчиси Усанова Бибинор 1999 йил 2 сентябрида 56-сонли буйруқ билан ишдан олинади. Аммо Усанова ишламоқда. Буйруқ эса, ҳақиқий. Бу ҳолатга аниқлик киритиш мақсадида гимназиянинг буйруқлар дафтарига қараймиз: 56-сонли буйруқ. Мазмуни қуйидагича: Усанова Бибинор бўшатилиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантирилсин! Сўнгги бир неча қатор ёзув қириб ўчирилган ва бошқатдан ёзилган. Тўлиқ аниқлик киритиш учун ҳар иккала буйруқнинг матнидан парчалар келтирамиз. Биринчиси, Усанова Бибинорга берилган нусхасидан: **"...1999 йил 2 сентябридан эътиборан бекор қилинсин ва тўлиқ ҳисоб-китоб қилинсин. Асос: Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодекси 100-моддаси..."**.

Иккинчиси, гимназия буйруқлар дафтаридаги нусха: **"...2000 йил 2 сентябридан бекор қилиниши мумкинлиги охирги марта эслатилсин. Бошланғич синфларни ўқитиш бўйича сертификат олиш учун 1 йил муддат берилсин. Асос: Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 102- моддаси..."**

Бунга Баҳромовнинг изоҳи эса қуйидагича: аввалига Усанова ишдан бўшатилган, кейин оғир шароити ва ногиронлиги ҳисобга олиниб ҳамда туман ХТБ мудиридан хат олиб келганлиги сабабли буйруққа ўзгартириш киритилган ва Усанова вазифасида қолдирилган бўлиб чиқмоқда. Ана холос, қачондан бошлаб, буйруққа ўзгартиришлар ёзув қириб ўчирилиб, бошқатдан ёзиш билан амалга ошириладиган бўлиб қолди? Бу - бир. Туман халқ таълими бўлимидан келган хат қай мазмунда эди ва у қаерда? Бу - икки.

Балки Баҳромов Усановани бўшатиш ҳақида буйруқ чиқариш билан қўрқитиб қўймоқчи бўлгандир. Шунинг учун ҳам ҳужжатни (!) қалбакилаштиришгача бориб етгандир.

Лекин масалага боғлиқ яна бир нарса бор. Бир гуруҳ ота-оналар ва ўқитувчиларнинг аризасига кўра, туман прокуратураси гимназияда текшириш ҳам ўтказган. 08.02.2000 й. санаси билан шикоятчилар номига ёзилган мактубда унинг натижалари битилган. Шу мактубда "Текширишда, ўқитувчи Усанова Бибинор сабабсиз 3 маротаба ишга сабабсиз келмаганлиги... (ва яна бир қанча сабаблар туфайли – С.Ш.) ишдан бўшатилган"(!) дейилади. Ажаб: Баҳромов бўшатмаганман демоқда. Ярим йил кейин текширган прокуратура "бўшатилган" деган гапни айтмоқда. Кимники тўғри?..

Интиҳо

Имкониятимиз чегарали. Мақоламиз Ўғлонов ҳақида эмас, Баҳромов ҳақида бўлиши керак эди. Чунки таҳририятимиз номига айнан Баҳромовнинг ишлари хусусида шикоят хати битилган. Таълим тизими – нозик соҳа. Шунинг учун гимназия директорининг фаолиятини кавлаштираверсангиз чалкашликлар топаверасиз. Бу – масаланинг бир томони. Иккинчи томони - Ўғлонов. У ҳозир гимназияда ишлаяпти. Қилган хизматлари эвази ўлароқ эмас, юқорида эслатганимиздек, мухбир аралашуви туфайли, холос. Ушбу мақола чиққач эса, гимназияда ишлайдими-йўқми, бизга қоронғи...

Мақола билан Баҳромов директорликка нолойиқ, ёки мақолада унга анча ён босган бўлсак-да (зотан, унинг гимназия олдидаги хизматлари катталигини тан олмасдан иложи йўқ), Ўғлонов ана шу курсининг эгаси бўлиши керак, деган мулоҳазани илгари суриш фикридан йироқмиз. Бу – соҳа мутасаддиларининг иши. Қолаверса, Ўғлоновга ўзининг айтишича, "талашиб, охири олди" деган гап ҳам керак эмас. Муҳими, ўқитувчи ва ўқувчилар билан келишиб ишлайдиган, уларнинг фикрини ҳам инобатга оладиган, одил ва оқил раҳбар керак. Ана шунда Ўғлоновга "гимназиянинг қоровуллиги бўлса ҳам кифоя" эмиш.

Рассом А.ҲАКИМОВ

ҲАМКАСБЛАР

МЕН – ЖУРНАЛИСТМАН

ТАҲРИРИЯТ - ИЖОДИЙ ЖАМОА

Исмоил СУЛАЙМОНОВ

Воқеани қўя турайлик, юқорида келтирилган мушоҳадалардан сўнг муҳаррир дўстларимга айтадиган гапларим шундай: раҳбар сифатида икки йўлдан бирини танлайсиз. Ё сиз том маънодаги фикрлар хилма-хиллигига йўл қўясиз, қўполроқ қилиб айтганда, ҳар бирингиз ўз жойингизда ҳокими мутлақликдан бироз воз кечасиз, бинобарин, бундай кишилар ўрнига сизнинг фикрингизга муқобил, қўйилган вазифаларни бажаришнинг, рўёбга чиқишнинг бошқачароқ йўлларини таклиф этувчи, айни пайтда изланувчи кишилар билан алмаштирасиз.

Яна бир ҳаёт сабоғи бор, уни ҳам айтай. Ижод аҳли ўта расмий тилда юрак ҳароратисиз буйруқ оҳангида берилган топшириқларга нисбатан хўжакўрсин муносабатда бўлади. У кўрсатмани бажаради, лекин ундан бошқаларнинггина эмас, ўзининг ҳам кўнгли тўлмайди.

Ўрни келганда яна бир фикрни айтмоқлик жоиз. Бир қатор редакцияларда таҳрир ҳайъати ҳамда таҳрир кенгаши бор. Таҳрир ҳайъати редакцияда ишловчи етакчи ходимлардан, таҳрир кенгаши эса ўз соҳасининг билимдони бўлган кишилардан ташкил топган. Назаримда, шу йўл тўғри танланган. Баъзи газеталарда эса фақат таҳрир ҳайъати бор. Улар сафида редакциянинг етакчи ходимлари билан бир қаторда ҳали юқорида айтганимдек, ўз соҳасининг етук кишилари ҳам киритилган. Лекин очиғини айтганда, шу ҳайъат аъзоларининг бирор марта редакцияда тўпланиб, газета фаолияти билан боғлиқ масалаларни муҳокама қилишда, етилиб қолган муаммоларини ечишда бевосита қатнашганларини кўрганим йўқ. Қўпол бўлса ҳам айтишим керак, улар таҳрир ҳайъатига номигагина киритиб қўйилган. Бу сўзларим обрў-эътибори баланд ўша зотларга малол келмасин, аслини олганда улар ҳам расмиятчиликнинг қурбонлари. Бинобарин, таҳрир ҳайъати шу редакцияда ишловчи етакчи ходимлардан ташкил топмоғи лозим.

Таҳрир ҳайъати муҳаррир ҳузуридаги маслаҳат овозига эга бўлган кичик бошқарув жамоасидир.

Юқоридаги мулоҳазалардан шундай хулоса чиқарсак. Кеча биз ёпишиб юрган усул ёки, айтайлик, ақида бугун ҳаётда ўзини оқламаса, ундан воз кечишга тайёр бўлмоғимиз лозим. Ахир, ҳаёт сабоғи шахсий хоҳишлардан устун турмоғи даркор. Ишимизни, унинг натижаларини ҳаёт сабоғи билан солиштириб, борди-ю, тутган йўлимиз фаолиятимиз жараёнида ўзини оқламаса, шунга яраша тўхтамга келишдан сира чўчимаслигимиз керак.

Баъзан шундай ҳам бўлади. Бирор масалада кенгаш боряпти. Шунда раҳбар кимда қандай таклиф бор, дея сўрайди. Ходимлардан бири ўз мулоҳазаларини айтади. Ўша заҳотиёқ раҳбар, бўпти, яхши, шу масалалар билан ўзингиз шуғуллансиз, сизга беш кун муҳлат, дейди. Таклиф киритган кимса бир ҳолатга тушади, атрофдагилар "тилинг бошингга бало" деб шунга айтсалар керак, деб пичирлашади. Ташаббус кўрсатган киши ҳар доим ҳам рағбатлантирилмайди, деган ибора бекорга пайдо бўлмаганга ўхшайди. Келгусида у мулоҳаза айтишдан ўзини тиядиган бўлади.

Назаримда, шундай йўл тутган маъқул: аввало таклифлар киритгани учун ўша ходимга миннатдорчилик билдирилиши лозим, сўнг борди-ю, ўша мулоҳаза маъқул топилган бўлса, қани, бу мавзулардан қай бирини ким олади, деб яна жамоага ташлаган яхши. Бир-икки талабгор чиқади, сўнгра ўша ходимга ўзингиз бирор мавзуни олиш истагингиз борми, дейилса "йўқ" деб айтишга тили бормайди.

Бирорта ҳам таклиф, бирорта яхши ёзилган мақола, ҳатто хабар ҳам ақалли оғзаки рағбатлантиришдан четда қолмаслиги шарт.

"Тошкент ҳақиқати" газетасида ишлаб юрган йилларимизда муҳарриримиз Зиёд ака баъзан йиғилишларда қизишиб кетиб, айрим ходимларга нисбатан меъёрдан андек ортиқроқ гап айтиб қўярди. Сезгир ва ҳушёр одам эмасми, кўп вақт ўтмасдан буни ўзи ҳам сезарди. Орадан икки-уч соат ўтгач, ўша ходимнинг хонасига кириб келарди. Стул олиб ёнига ўтирарди, ҳол-аҳвол сўрарди, қандай тайёр материаллари бор-йўқлигини суриштирарди. Агар мақолалари бўлмаса, истаган жойингга хизмат сафарига юбораман, кўнглинг қаерни хоҳлайди, бир шамоллаб ҳам келасан, идорада ўтираверадиган киши диққинафас бўлиб кетади, дерди. Шу пайт бирдан сигаретингдан ол, дерди. Аслида у чекиш у ёқда турсин, папирос тутунини ҳам ёқтирмасди. Қандайдир ўртадаги расмиятчиликни бутунлай кўтариб ташлаш мақсадида шундай йўл тутарди, билишимча. Қандай мавзуларни ўйлаётганини суриштирарди, эшитиб бўлгач, жуда яхши, тайёрлашинг билан келгуси сонга қўямиз, дерди-да, ходимнинг елкасини эркалагандек кафти билан силаб қўярди. Қарабсизки, аввал айтилган танқидий гаплардан бирортасининг юракда оғриқли изи қолмасди. Шу боисдан ҳамма кўтаринки руҳда ишларди.

Баъзан гувоҳи бўлиб қоламан, баъзан эшитаман. Техник ходимлар ҳам иштирок этаётган йиғилишларда бўлим мудирларига нисбатан қаттиқ-қуруқ гаплар айтилади. Бундай ҳолатни ҳазм қилолмайман. Ҳар кимнинг ўз ўрни бор, ахир. Ижодий муаммолар ёки ижодий бўлим ҳисоботлари тингланаётган йиғилишда матнларни оққа кўчирувчилар, мусаҳҳиҳлар ва бошқа техник ходимларнинг иштирок этиши номақбулдир.

Айни пайтда ходимлар ҳузурида бош муҳаррир ўзининг ўринбосарларига бўлар-бўлмасга танбеҳ бераверишини ҳам оқлай олмайман. Ахир, бошлиқнинг кўп вақти турли йиғилишларда ўтади. Шундай пайтларда бутун иш жараёнини унинг ўринбосари бошқаради. Бўлар-бўлмасга турткиланаверилган кимсанинг эса, буни сиз истайсизми-йўқми, барибир обрўсига путур етказилади.

Юқоридагиларни айтишдан мақсад шуки, ходимлар руҳиятидан ҳамиша хабардор бўлиб туриш жуда муҳим масала. Ижодий ходим, қўпол қилиб айтганда, мардикор эмас, гап эшитса, аччиқ устида кетмонни янада зарб билан урадиган, балки у ижодкор. Ижод этмоқ учун эса киши руҳияти яхши бўлмоғи шарт.

Бир катта йиғилишда генерал билан бирга ўтирган эдик. Шу йиғилиш ҳисоботини ёзиш топширилган ходимимиз келиб, баъзи масалаларни ойдинлаштириб олди, сўнг олдинги қаторга ўтиб кетди.

— Сизларда ходимлар ўз бошлиқларидан олдинга ўтиб кетаверар экан-да, — деди ўша генерал.

— Муҳими, топшириқни бажариш, бошқасининг аҳамияти йўқ, — деб жавоб бердим. — Аслини олганда касбимиздагилар эркин ҳаракат қилади, эркин фикрлайди, ўрни келганда эътироз ҳам билдиради. Назаримда, энг демократик касб ҳам бизники бўлса керак. Биз ҳар қандай расмиятчиликдан имкон қадар узоқроқда бўлишга интиламиз.

— Бизда унвони пастроқ ходимнинг унвони баландроқ кишидан ўтиб, олдинроқда ўтиришга ҳаққи йўқ. Армия, бу — армия, қўмондоннинг айтгани — ходимлар учун қонун.

— Армияда, назаримда, шундай бўлиши керак, лекин журналистика армия эмас, балки энг илғор, эркин ва озод фикрлар ифода этиладиган жабҳа, бинобарин, ходимлари ҳам шунга яраша ўзини тутади...

Фикрлашдаги фалажликдан қанчалик тезроқ қутулсак, қанчалик аччиқ бўлмасин, ҳақиқатни, бор гапни айтишдан тап тортмасак, ҳаёт томонидан ўртага қўйилаётган саволларга эски андозаларга қараб эмас, балки кўзимиз кўриб, қалбимиз ҳис этаётган воқеликдан келиб чиқиб жавоб беришга журъат этсак, шунда виждон бурчини, касбимиз бизга юклаган мажбуриятни бажарган бўламиз.

(Давоми. Боши ўтган сонда)

ЖАВОБ

"Эътиборталаб ётоқхона"

("Ҳуррият", 2000 йил, 11-сон)

Ҳурматли муҳаррир!

Сиз раҳбарлик қилувчи газетанинг 2000 йил 11-сонида чоп этилган Норали Очиловнинг "Эътиборталаб ётоқхона" номли мақоласига жавоб йўллашни бурчимиз деб билдик.

Аспиранларнинг тадқиқот устида иш олиб боришларига, яшаш шароитларига эътибор академиянинг доимий диққат марказида бўлиб келади. Фақат 1999 йилнинг ўзида академия Президенти, Президиум аъзолари аспирантлар ётоқхонасига бир неча бор ташриф буюриб, аспирантлар билан учрашгани, уларга тегишли ёрдамлар кўрсатилгани, бор имкониятлар ишга солиниб, маблағларнинг иқтисод қилиниши эвазига ўтган йили аспирантлар ётоқхонасини таъмирлашга 17 миллион сўм сарфлангани бунга мисол бўла олади.

Айни вақтда, мақола Ўзбекистон Фанлар академияси Президиумининг эътиборини тортди. У бюро мажлисида муҳокама қилинди, кўрсатилган камчиликларни бартараф этиш юзасидан чора-тадбирлар белгиланди.

Хусусан, аспирантларнинг яшаш ва ишлаш шароитларидан хабар олиб туриш, уларга тегишли ёрдам кўрсатиш учун академия илмий тадқиқот институтлари раҳбарларидан ташкил топган ишчи гуруҳ янгиланиб, уларнинг ётоқхонада бўлиш графиги қайтадан тасдиқланди. Бундан ташқари, аспирантлар уйидаги ҳордиқхона янги телевизор, керакли бошқа анжомлар билан таъминланди. Таъмирталаб ишлар учун харажатлар сметаси қайтадан кўриб чиқилди.

Бир неча йилдан буён қайта-қайта кун тартибига қўйилаётган бўлса-да, ечимини тополмаётган – академия аспирантлари учун янги ётоқхона қуришнинг молиявий масаласини раҳбар ташкилотлар билан ҳамкорликда кўриб чиқиш имкониятлари ўрганилмоқда.

Мақола аспирантларга жонкуярлик руҳида, мавжуд камчиликларнинг объектив ва субъектив сабаблари бор эканлиги инобатга олиниб ёзилганини эътироф этмоқчимиз. Шу маънода ётоқхонанинг ўз вазифасига масъулиятсиз муносабатда бўлган ходимлари огоҳлантирилди, мутасадди раҳбар ходимларга талабчанлик кучайтирилди.

Аспирантлар ётоқхонасида академия Президиуми раҳбарлари, илмий тадқиқот институтлари директорлари иштирокида кенгайтирилган мажлис бўлиб ўтди. Унда аспирантларнинг яшаш шароитларини яхшилаш бўйича аниқ тадбирлар белгиланди. Маърифат ва маънавият хонаси таъмирдан чиқарилди.

Бир неча газетага қўшимча обуна ташкил этилди. Ётоқхонага институтлардан амалий ёрдам уюштириш бошланди.

Шунингдек, йиллик иш режамизда, умуман академия аспирант ва докторантларининг тадқиқот ишлари олиб бориши ҳамда яшаш шароитларини янада яхшилаш чора-тадбирларини кўриб чиқиш ҳақида махсус масала борлиги академия билан газета таҳририятининг ният ва мақсадлари муштарак эканлигини кўрсатади.

"Ҳуррият" жамоасининг фаолиятига муваффақиятлар тилаб

Т.ЖЎРАЕВ,
Ўзбекистон Фанлар Академиясининг Президенти

– Секин юрсанг, узоқ юрасан, болам...

ТАКЛИФ

ТАҲРИР МАКТАБИ ОЧИЛСА...

Биз журналистика факультети талабалари янги ўқув дастури жорий этилганидан анча мамнунмиз. Дастурга кўра, талабалар факультетда назарий билим олиш билан бирга, таҳририятларга амалиётга ҳам боришяпти ва бу яхши натижа беряпти.

Биз бундан мамнунмиз. Бироқ шу ўринда талабаларни кичикроқ бир муаммо қийнаётганини айтмасам бўлмас. Матбуот кафедраси талабалари таҳрир санъатининг сиру синоатидан бехабар қолаётгандек, чамамда. Биламизки, таҳрир — жумлани "қийиб-қиртишлаб", пардозлаб, яхлит, лўнда, ўқувчига тушунарли ҳолатга келтиришдир. Бундай санъат ҳар қандай журналистнинг ҳам қўлидан келавермаслиги мумкин.

Шу омилларни инобатга олиб Ўзбекистон Миллий Матбуот марказида таҳрир мактаби очилса гўзал иш бўларди. Чунки таҳрир санъатини назарий эмас, кўпроқ амалий жиҳатдан ўрганиш фойдалироқ, деб ўйлайман. Биз очилажак таҳрир мактабида Маҳмуд Саъдий, Эркин Аъзам, Муртазо Қаршибой каби таҳрирчи устозларимиздан амалий сабоқ олишни истаймиз. Имкониятга қараб, бундай мактаб уч-тўрт ойлик курс сифатида ташкил этилса ҳам майли. Биз талабалар ҳамда хоҳловчи ёш журналистлар таҳрир мактабида бажонидил таҳсил олардик.

Ғайрат МАМАРАСУЛ,
ЎзМУ толиби

НАШР

ЯНГИ РИСОЛА

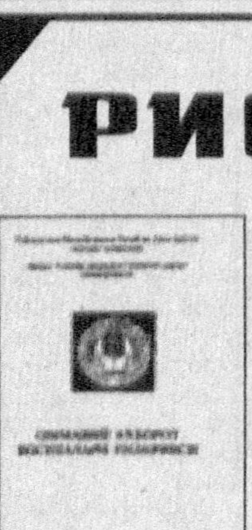

Ўзбекистон миллий университети журналистика факультети талабалари яна бир янги қўлланмага эга бўлишди. Таниқли журналист, талабаларнинг севимли устози Мухтор Худойқуловнинг **"Оммавий ахборот воситалари назарияси"** номли рисоласи босмадан чиқди. Рисолада матбуотнинг моҳияти, унинг келиб чиқиш сабаблари, вазифа ва тамойиллари ўрин олган.

Домла ўзининг кўп йиллик ҳаётий тажрибалари асосида ёзган мазкур рисоласида матбуотнинг ривожланиш босқичларини янада жонли сатрлар билан баён этган. Матбуотга таъриф бера туриб: "... Адабиёт — сўз санъати, матбуот эса сўзлар сиёсатидир" дейди муаллиф.

Ўйлаймизки, мазкур рисола ёш журналистлар ва талабаларнинг оммавий ахборот воситалари назарияси борасидаги фикрларини янада бойитади.

Сўзимиз якунида яна бир гап. Бизнингча, рисола жуда кам нусхада чоп этилган. Умид қиламизки, босмахона масъуллари ва факультет раҳбарияти рисоланинг кўпроқ нусхада чиқишига ўзларининг беминнат ёрдамларини аямайдилар.

Қудрат АЛИМОВ

РАДДИЯНАМО

ТУРКМЕНОВНИНГ ЭЪТИРОЗИ

"Ҳуррият" газетасининг 1999 йил 13 октябрь, 41-сонида "Фуқаро даъвосининг кучи" сарлавҳали мақола чоп этилган бўлиб, унда Сариосиё тумани собиқ прокурорининг ажабтовур фаолияти, туман раҳбарининг кундалик юмушига қўшимча туғилаётган ташвишлар, умуман, суд-ҳуқуқ тизимида учраётган бир нечта мисоллар теварагида мулоҳаза юритилган эди.

Мақола қаҳрамонларидан бири — юрист-пенсионер Ж. Туркменов ўзига нисбатан билдирилган иккита мисол юзасидан эътироз билдириб, газета орқали раддия беришимизни сўради.

Узоқ давом этмаган музокарадан сўнг таҳририят Ж. Туркменовнинг эътирозларидан иккитасини асосли деб топиб, бу ҳақда ўқувчиларни ҳам боҳабар қилишни лозим топди.

Шундай қилиб, "Фуқаро даъвосининг кучи" мақоласидаги **"...юрист-пенсионер Туркменов қурилиш ишлари учун икки ярим миллион сўмни фақат ведомость бўйича маош сифатида ишчиларга қандай қилиб куртдек санаб бергани..."** жумласига нисбатан билдирилган эътироз ўринли деб топилди. Шунингдек, қурилиш ишлари ҳам ўз маблағига бунёд бўлаётгани-да ойдинлашди (Мақола муаллифлари қўлидаги ҳужжатда қурилиш харажатлари сметасининг нусхаси бўлиб, унда юқорида кўрсатилган сумма "ишчилар маошига" деган пунктида кўрсатилган эди. Демак, бу ўринда "қуртдек санаб берган" деган нисбат ортиқча).

Иккинчи эътироз мазмуни қуйидагича эди: собиқ прокурор билан қариндош эканига исбот!

Муаллифлар ўз мақоласида: **"Дарвоқе, даъвогар(**яъни, Ж. Туркменов — **таҳр.) ва прокурорнинг қариндошлиги хусусида қўлимизда аниқ ҳужжат йўқ",** дея алоҳида таъкидлагандилар.

Муҳтарам Ж. Туркменовнинг иккинчи эътирозидан келиб чиқиб, юқоридаги жумлани яна бир бор эслатишга тўғри келади.

"Фуқаро даъвосининг кучи" мақоласида баён этилган бошқа факт-мисоллар юзасидан ҳеч қандай эътироз тушгани йўқ. Аксинча, мақола кенг омма томонидан қизғин кутиб олингани, унинг юзасидан таҳририятга кўплаб мактублар келгани, келган хатларнинг бир қисми "Фуқаролар фаол, жавоб эса йўқ..." умумий сарлавҳаси остида "Ҳуррият"нинг 1999 йил 7 декабрь сонида чоп этилганини муҳтарам муштарийлар унутмаган бўлса керак.

ТАҲРИРИЯТ

МАҒРИБУ МАШРИҚ
INTERNATIONAL LIFE

ҚИСҚА ВА ҚИСҚА

САЁҲАТ СИЁСАТГА БЕГОНА ЭМАС

АҚШ Давлат котиби Мадлен Олбрайт 14-20 апрель кунлари Қозоғистон, Қирғизистон ва Ўзбекистонга ташриф буюради.

Давлат котиби ташриф режасига кўра, у уч давлат расмийлари билан кенг миқёсда икки ва кўп томонлама масалалар, шунингдек, демократик институтлар, бозор иқтисоди, минтақавий масалалар юзасидан ҳам фикр алмашади.

Ташриф давомида Олбрайт хонимнинг Америкадан келган ишбилармонлар, нодавлат ташкилотлар, жамият ва инсон ҳуқуқларининг фаол ҳимоячилари билан яқиндан мулоқот ўтказиш нияти ҳам йўқ эмас.

Меҳмон дастлаб Қозоғистон ва Қирғизистонда, сўнг эса 17-20 апрель кунлари мамлакатимизда бўлади. Олбрайт хоним сиёсатдан бўш вақт топиб Марказий Осиёнинггина эмас, балки дунёнинг энг кўҳна маданий марказларидан саналмиш Самарқанду Бухорога ҳам саёҳат қилмоқчи.

Жаҳон аҳлини лол қолдирган ўзбек сиёсати, иқтисоди ва маданияти дунёнинг қаттиққўл сиёсатчи аёлини ҳам тонг қолдиришига ҳеч шубҳамиз йўқ.

Н.АСЛОН

ОШКОР ЎЛДИ СИРИМ...

Англиянинг Олдермэстон шаҳридаги ядро қуроли ишлаб чиқарадиган завод йўлагида Буюк Британия мудофаа вазирлигига тегишли бир боғлам махфий ҳужжатлар топилди. Мазкур ҳужжатларда давлат аҳамиятига молик турли маълумотлар келтирилади. Жумладан, ҳужжатларда Буюк Британия ҳарбий идорасининг Trident таснифидаги сув ости кемаларида жойлаштириладиган янги жанговар каллакларни ишлаб чиқариш бўйича режалари тўғрисида маълумотлар бор экан. Ушбу жанговор каллаклар эски, қуввати 100 килотонна бўлган, ҳаддан ташқари кўпол (Хиросимага ташланган бомбага қараганда беш марта катта) жанговар каллакларнинг ўрнини босади. Эски намунадаги битта жанговар каллак Москва марказини Ер юзидан бутунлай супуриб ташлаш учун кифоя қилади, дейилади матбуот хабарида. Инглиз олимларининг янги ишланмалари эса бундан ҳам мураккаб вазифаларни амалга ошириш имконини беради.

Бундан ташқари, топилган ҳужжатлар орасида заводнинг бўлинмаларидан биридаги хавфсизлик тизимида йўл қўйилган камчиликлар хусусида (у ерда мазкур конструкция зарур тарзда портлаши учун жанговар каллакни портлатгич моддага улаш билан шуғулланишади) гап боради. Бундан ташқари ядро технологиясига ихтисослашган йирик инглиз BNFL компаниясининг хусусийлаштирилиши хусусида қўлда битилган мулоҳазалар (мазкур хусусийлаштириш ҳукуматга 1,5 миллиард фунт-стерлинг фойда келтириши кутилмоқда), келгуси ойга "бехатар ва ишончли ядро заҳираси"ни таъминлаш бўйича дастур, Олдермэстондаги заводда олиб борилган ишнинг умумий баҳоси, ходимлар штатини 4500 кишидан 1400 кишигача қисқартириш режалари ва бошқа қимматли маълумотлар бор.

Давлат сирларини қисман ошкор этувчи бунчалик муҳим ҳужжатларни ким тушириб қўйганлиги хусусида ҳеч нарса дейилмайди. Буюк Британия мудофаа вазирлиги содир бўлган ҳодисани шарҳлар экан, "Англия амалдаги ядро давлати деб яна бир марта айблаш учун ортиқча баҳона топилди" сўзлари билан чегараланишни афзал кўрди.

"ТУРКИСТОН–ПРЕСС"

ҚИЗИҚ !

ЛАЙЛОНИНГ ТЕМИР МУШТЛАРИ

Эркаклар ҳар доим ота изини босадиган, ҳунарини, касбини эгаллаб давом эттирадиган меросхўр ўғил ҳақида орзу қиладилар. Бокс оламининг энг ёрқин юлдузи буюк Муҳаммад Али рафиқаси қиз кўрганда, эҳтимол, руҳи тушиб кетгандир. Лайлога (қизнинг исмини шундай деб қўйишганди) ота касбини эгаллаш қаёқда, деб ўйлагандир ҳам. Лекин буни қарангки, у адашди: қиз ўзини "оқлади". Лайло кичиклигидан жангари, ҳаттоки ўғил болаларни ҳам "тирқиратадиган" бўлиб ўсди. Бошқа қизлар ўз тенгдошлари каби қўғирчоқ ўйнаётган пайтда, у отасининг бокс қўлқопларини кийиб олиб спорт залида қоп дўппосларди. Сал улғайгач, Лайло бокс билан астойдил шуғулланишга аҳд қилди ва мақсад сари тинмай интилиб, бу спорт тури сирларини ўргана борди. Ҳаракатлари зое кетмади - ҳозир 21 ёшли Лайло яхшигина жисмоний тайёргарликка эга ва профессионаллар мусобақаларида муваффақиятли иштирок этиб келмоқда. Биринчи жангидаёқ у ўз рақибасини бир неча секундда нокаутга учратди. Гарчи таниқли боксёр қизининг танлаган йўлини маъқулламаса-да, Лайлога ўзи мураббийлик қила олмаётганидан ачинади (сўнгги йиллари Муҳаммад Али Паркинсон касаллигига мубтало бўлиб, қўл титрашидан изтироб чекмоқда). Аммо Лайло отасининг ўринли маслаҳатларидан хоҳлаган пайтида баҳраманд бўлиши мумкин. Албатта, ёш боксчи қиз отаси каби катта ютуқларга эришганича йўқ, лекин Лайло учун ҳали ҳаммаси олдинда. Чунки унинг бирдан-бир орзуси – "муштлашиш, муштлашиш ва яна муштлашиш"дир. Ҳа, ёш қизларда шундай орзулар ҳам бўлар экан!

АЖИБ ВОҚЕА

Хўжандда Абдолрофеъ маҳалласида Физия деган эри ўлган бир хотун ила онинг 14 ёшлик бир қизи бор экан. Мазкур хотун ёшлик чоғида эрсиз қолганидан анинг ҳамсояси бўлган Зарифқори исмлик бир одам аҳволидан хабардор бўлуб дафъ эҳтиёжи хусусида баъзан ёрдам беруб турганини мазкур маҳалла аҳолиси айтадурлар.

Кунлардан бир кун 65 ёшға етган Зарифқори ўшал хотуннинг қизига муҳаббат қўйуб, олмоқ фикрида юрганида тақрибан 60 ёшлик мазкура Физия хотун Зарифқорининг 16 ёшлик Зиёуддин деган ўғлиға ошуқ бўлур.

Бир кун бетоқатлигидан Зарифқори қизиға ошиқ бўлганини Физияға билдурганида бу хотун ҳам онинг ўғлига ошиқлигини изҳор этибдур. Ҳамда агар шунинг чораси топилса, унга-да бир чораси топилмоқи мумкинлигини баён қилубдур.

Бу сўзни эшитиб жону дилдан Зарифқори рози бўлуб, балатохир Физия кампирни зўрлик илан ўзининг ёш ўғли Зиёуддинға ва унинг 14 ёшлик қизини ўзиға ақд ва тўй қилибдур.

Маҳмуд САЙИД

("Самарқанд" газетасининг, 1913 йил 16 июль сонидан олинди.)

Н. ОЧИЛОВ нашрга тайёрлади.

МУТОЛАА

ТАФСИЛОТ

КЎЧАДА ҚОЛАЁТГАН КЕЛАЖАК

Ўринбой УСМОН

Мен яшаётган юртда ҳамма болаларнинг қийналиб тирикчилик қилаётганликлари ҳақида гапириш ёлғон бўларди. "Егани олдида, емагани кетида" — бой оилаларда ўйин-кулгидан бошқасини билмай улғаяётган болалар ҳам бор. Ўзига тўқ оилалар болаларининг илм олишлари, келажакда жамиятнинг илғор кишилари бўлиб етишишлари учун интилишмоқда. Тожикистонда очилаётган лицейлар, гимназиялар, коллеж ва олий ўқув юртларининг сони йил сайин кўпаймоқда. Лекин бунинг акси ўлароқ, тирикчилигини ўтказа олмай, болаларини пул топиш учун мактабдан ажратиб олаётган оилалар сони ҳам кам эмас. Қишлоқ болаларининг бир қисми ота-оналари ишлаётган пахтазорларда, сабзавот майдонларида меҳнат қилишмоқда. Бироқ ҳали катта ёшдаги кишиларнинг кўпчилиги иш тополмаётган бир пайтда ёш болаларнинг ҳаммасига ҳам иш қараб турган эмас. "Кеча институтда ўқиганлар бугун мардикорлик қилиб юришибди, сен ўқиб, юрт олиб берармидинг", дея фарзандини мактабдан ажратиб олган ота-она ўғил-қизининг ёмон кўчаларга кириб кетганлигидан минг пушаймон, бошларига муштлашдан бошқа илож топа олмаётирлар.

Вилоятдаги болаларнинг маълум бир қисмининг ёмон аҳволга тушиб қолиши сабаби нимада ва бу ҳолат қачон бошланди, деган ҳаққоний саволлар туғилади. Бошқа республикалар қатори Тожикистон ҳам мустақил бўлгач, энди тузум ўзгарармиш, пул топишнинг йўлини билганларгина яхши яшармиш қабилидаги мишмишлар урчиб-урчиб, кўпчиликнинг миясига маҳкам ёпишиб олди. "Фикри чаққон"лар болаларини ҳали кичиклигиданоқ пул топишга қизиқтира бошлашди. Ва уларнинг айримлари маълум миқдорда бойлик ҳам орттиришди. Лекин пулни-пулга чақиш ҳамма боланинг қўлидан келавермайди. Аста-аста ота-онасини қарзга ботирадиган болалар ҳам пайдо бўлишди. Энди болалар енгил машина ювиш, бозорда аравача тортиш каби ишларга ўзларини ура бошлашди...

Бир пайтлар — шўролар даврида болалар меҳнатидан фойдаланиш ҳақида норозилик билдириларди. Энди ота-оналарнинг ўзлари болаларини мактабдан олиб, ишлашга мажбурлай бошлашди. Масалан, деҳқон ижарага олган ерида катта пул сарфлаб мардикор ишлатиш ўрнига, ўз фарзандининг тер тўкишини маъқул кўради. Болалар тобора кўпаяётган ун ва шоли тегирмонларида, новвойхоналарда тунлари мижжа қоқмай ишлаб чиқадиган бўлишди. "Кичик корхона" эгалари арзон ишчи кучидан, ота-она эса, боласининг рўзғорнинг бир чеккасини бутлаётганидан оғзи қулоғида. Лекин боланинг қийналаётгани билан на унисининг, на бунисининг иши бор!

Мустақиллик йўлини тутган бошқа республикалар қатори Тожикистон ҳам ривожланиш сари юз бурган. Ривожланган мамлакат учун эса билимдон олимлар, етук мутахассислар, малакали ишчилар зарур. "Ўқиган нима бўлди, сен нима бўлардинг" қабилида олий маълумотли мутахассисларнинг ҳозирги аҳволига қараб баҳо бераётганлар вақти келиб, буни тушуниб қолишади ва афсус бармоғини тишлашади. Лекин вақт ўтгач, бармоқ тишлаш тасалли берармикан? Боланинг "тошга муҳрланадиган" илм олиш вақтини ортга қайтариб бўлармикан?!

Бундан ўн беш йил муқаддам Мисрда бўлгандим. Ўшанда ёш болаларнинг газета-журнал сотиш, меҳмонхоналарда юк кўтариш каби енгил ишларни бажариб пул ишлашларини кўргандим. Лекин мисрлик болалар бу ишларни мактабдан қайтгач, дарсдан кейин бажаришар экан. Ўшанда Асвон шаҳри яқинидаги гранит тошлар олинадиган жойдаги мисрлик бола ҳануз ёдимда. У бола бизнинг ғижжакка ўхшаш мусиқа асбобида куй чаларди. Саёҳатчилардан бири болага пул узатди. У олмади. Йўл бошловчи-таржимон бунинг сабабини тушунтирди: "У барибир пул олмайди, "аввал мусиқа чалай, ёқса пул берсин" деяпти", деди. Биздаги пул топиш илинжида юрган болалардан нечтаси мисрлик ўз қадрига етадиган бола каби иш тутишаркан?

Қоғозни не илożда қоралаб, гўёки зўр иш бажариб қўйгандай бироз енгиллашиб ҳовлига чиқаман. Дарвоза тақиллайди. Кўчада бола етаклаган бир аёл турарди. "Кечирасиз, иложи бўлса, болаларим учун бир бурда нон беринг! Иложи бўлмаса... кечирасиз..." Бу сўзлар шунчалик юмшоқ ва шунчалик хижолат аралаш айтилдики... Ҳали бу аёл сўзларидан ўзимни ўнглаб олмасимданоқ уч-тўрт ёшлик боланинг беғубор кўзларидаги илинж кўксимни тешиб ўтди. Йўқ, бу илинж эмасди! Бу ҳар қандай маҳв этувчи қуролдан ҳам кучлироқ таъна ўқи эди! Бу ўқ учида кечагина бир танишим айтган гап ҳам илиғлик эди: "Сиз айтган ўтиш даври қачон ўтиб кетади? Унга қўшилиб, болаларимнинг ҳам умри ўтиб кетмайдими?"

Хўжанд

ТАШВИШ

ФАШИЗМ БЎЙ КЎРСАТМОҚЧИ

Бугунги кунда Австрияда рўй бераётган воқеа-ҳодисалар жаҳон аҳлини ўзига жалб этмоқда. Инсоният бошига оғир кулфатларни солган фашизм бу ўлкада яна жонланиши барчамиз учун кутилмаган ҳодиса бўлди. Бу оқимнинг мақсади нима, унинг белгилари қачондан юзага кела бошлаган, деган ҳақли савол туғилади.

"Фашизм" сўзи итальянча — "тўда", "бирлашиш" каби маъноларни англатади. У асосан асримиз бошларида капитализмнинг умумий инқирози туфайли юзага келганди. Унинг асосий хусусиятлари эса, ўтакетган шовинизм, босқинчилик сиёсатини олиб бориш, ирқчиликни тарғиб қилиш, демократияни бўғишдан иборатдир.

Биринчи фашистик ташкилот 1919 йилда Италияда вужудга келиб, 1922 йилда Муссолини бошлиқ фашистлар ҳокимиятини қўлга олгандилар. Шундан сўнг Германияда ҳам фашистик партия — Германия национал-социалистик партияси пайдо бўлди. Айни сиёсий инқирозлар кучайган 1933 йилда фашистлар доҳийси ("фюрер") Гитлер бошчилигидаги бу партия йирик монополистлар ва ҳарбийлар кўмагида мамлакатда ҳокимиятни қўлга олиб, қонли тузумни ўрнатганди. 1939 йилда Австрия Германияга қўшиб олиниб, шу йилнинг сентябрь ойида Польшага ҳужум қилиш билан Германия Иккинчи жаҳон урушини бошлаб юборди. Уруш йилларида босқинчилар босиб олган ҳудудларда аҳолини ёппасига қириб ташлаш усулини қўллашди. Концентрацион ва ўлим лагерларига Европа давлатларидаги турли халқлардан тахминан 18 миллион киши олиб келинган. Улардан 11 миллион киши ваҳшийларча ўлдирилган.

Фашизмнинг инсонга хос бўлмаган бундай хатти-ҳаракатлари ўша вақтнинг ўзидаёқ дунё халқларининг нафратига сабаб бўлганди. Урушдан сўнг фашизм қаттиқ зарбага учраб, деярли йўқ қилинди. Аммо айрим минтақаларда, турли қиёфаларда яшаб келадики, оқибатда у "неофишизм" деган янги хавфнинг юзага келишига сабаб бўлди.

Ўтган йил октябрда Австрияда бўлиб ўтган сайловларда ҳам фашистик характерга эга бўлган ўта ўнг оқимдаги "Озодлик" партиясининг иккинчи ўринни эгаллаши ва мазкур партия раҳбари Йорк Хайдернинг Адольф Гитлер сиёсатининг айрим жиҳатларига очиқдан-очиқ мойиллик кўрсатиши кўпчиликни ташвишга солиб қўйди. Яқинда Европа иттифоқи комиссиясининг шошилинч мажлисида асосий эътибор Австриядаги вазиятга қаратилгани ҳам бежиз эмас. Унга мувофиқ ўта ўнг оқимдаги "Озодлик" партияси Австрия ҳукумати таркибидан ўрин олар экан, Европа иттифоқи Австрия билан алоқалари қисқартирилишини маълум қилди.

Музокараларда иштирок этган "Озодлик" партиясининг раҳбари Йорк Хайдер эса, ушбу хулосага таассуф билдириб, унинг партияси, ўтган йил октябрь ойида бўлиб ўтган сайловларда 2-ўринни эгаллаганларини, одамлар бунга ҳурмат билан қараши лозимлигини таъкидлади.

Сўнгги маълумотларга қараганда, консерватив халқ партиясидан Австриянинг янги канцлери этиб сайланган Вольфганг Шюссел ҳукумат баёнотини қабул қилиб, ҳозирги ҳукумат таркиби демократия тамойилларига мос ҳолда тузилганини эълон қилган.

Ундан сал аввалроқ ўтказилган Европа Иттифоқи комиссиясининг шошилинч мажлисида Вольфганг Шюссел Европа Иттифоқининг Австрия тўғрисида чиқарган хулосаларига нисбатан норозилик билдириб: "Австрия ҳукумати демократиядан сабоқ олишга муҳтож эмас", дея таъкидлаганди. У ўзининг кейинги фаолиятида ҳам ушбу кескин фикрга собит қолгани жамоатчиликни ташвишлантиряпти.

Нурбек САЛОМОВ

БИЛИМНИНГ ИЛДИЗИ АЧЧИҚ...

Тенглик — дўстликнинг жонидир.

* *

Ақлли одам яхши нарсанинг орқасидан эмас, ёмонликдан асрайдиган нарсанинг кетидан қувади.

* * *

Барчага дўст бўлган одам — аслида ҳеч кимга дўст эмас.

* * *

Дўст — икки танада яшаётган битта жон.

* * *

Ҳар бир оила давлатнинг бир бўлагидир.

* * *

Шу пайтга қадар дарвешлик хислатларидан холи бирон-бир буюк ақл соҳиби бўлмаган.

* * *

Жиноятга баҳона керак, холос!

* * *

Билимнинг илдизи аччиқ, лекин меваси ширин.

* * *

Дўстларимиз бизга қандай муносабатда бўлишини истасак, ўзимиз ҳам уларга шундай муносабатда бўлишимиз керак.

* * *

Ҳар қандай санъатнинг, жумладан, тарбия санъатининг ҳам мақсади — инсонга табиат ато этмаган хислатларнинг ўрнини тўлдиришдан иборатдир.

АРАСТУ

ШАХС

"МОНОМАХ ШАПКАСИ"НИНГ СИРИ

ёхуд Жанубий Корея президенти "Ким Бува" феномени

Ўткир ҲАЙДАВАЛОВ

Ниҳоят унинг омади келди, 1998 йил 25 феврал куни собиқ бизнесмен, журналист, мухолифатчилар лидери, сиёсий маҳбус, муҳожир, депутат, неча марталаб ўлим жазосига маҳкум этилган табаррук инсон Ким Дэ Жун "Мономах шапкаси"га эгалик қилди.

Ким Дэ Жун Корея Республикасининг 54 йиллиги муносабати билан халққа қилган мурожаати ҳамманинг эсида қолди: "Азиз ватандошлар, мен халқ ва тарих олдида ваъда бераманки, бизнинг мамлакатда демократия ғалаба қилди. Мен бунинг учун тақиқ ва қўрқувга қарамай, 40 йил курашдим. Охир-оқибат ҳокимиятга эришиб, эҳтимол, сўзимни бажаргандирман".

У ҳар доим катта ишонч ва қатъият билан гапиради. Ўз ваъдалари тўғрисида гапириб шундай деганди: "Корея иқтисоди Халқаро Валюта фонди назоратига тушганда, ўлкада чуқур иқтисодий танглик ҳукм сураётган бир пайтда президентлик бошқарувига киришдим ва ваъда берганимдек, мамлакатни "бир ярим йил" ичида валюта инқирозидан олиб чиқдим. Мен ҳар доим халқ иродасига ишониб келдим ва бундан кейин ҳам ишониб қоламан. Чунки, ҳали бажариш зарур бўлган ваъдаларим кўп". Чиндан ҳам президент ваъдалари устидан чиқмоқда. Тез орада мамлакат барча иқтисодий қийинчиликларни ортда қолдириб, жадал ривожланиш йўлига тушиб олди. Президент Ким Дэ Жун корейс халқининг умумий миллий даромадини аҳоли жон бошига 13 минг долларга етказмоқчи. Бу ишониб бўлмайдиган рекорд кўрсаткичидир.

1998 йилги инқирозда миллий даромад 10 минг 307 дан 6 минг 823 долларга тушиб қолган эди. Ўтган йили бу кўрсаткич 8 минг 500 долларни ташкил этди. Кузатувчилар фикрича, бу даромад 2001 йилда 11 минг долларга етиши мумкин. Ким Дэ Жун яна икки млн. ишчи ўрни яратмоқчи. Ишсизлик иқтисодий бўҳрон йилидагига нисбатан 9 фоиздан 6,7 фоизга тушди. Бу йил эса ушбу рақам 5,8 фоизга тушади. Ўтган йили мамлакатга 11 милрд. доллардан зиёд хорижий сармоя кириб келди. Бу рақамлар шу чоққача 10 мингдан ошмаганди. Экспорт ҳам бу йил 7,5 фоиз ўсиши кутилмоқда. Ташқи савдо балансидаги ижобий сальдо 10 милрд долларга етди. Очиқ сиёсат ижобий натижани берди. Иқтисодий соғломлаштириш шундан дарак бермоқдаки, президент Ким Дэ Жуннинг бу борадаги ваъдаси ҳавога учмайди. У албатта, ўз сўзи устидан чиқади. Унинг ташқи сиёсати "нурли сиёсат" деб ном олди. Бу сифат, айниқса, жон қўшниси, биродари ва айни вақтда ашаддий рақиби бўлган Шимолий Кореяга нисбатан олиб борилаётган сиёсатга берилган баҳодир. Ким Дэ Жун Узоқ Шарқда ўзига хос "Корея дипломатияси"ни ярата олди. Президент Хитой, Россия, АҚШ каби улкан давлатлар билан алоқаларни тобора мустаҳкамлаб, Узоқ Шарқда янги хавфсизлик тизимини яратмоқда.

Бу йил февралда Ким Дэ Жуннинг президентлик лавозимини бажаришга киришганига икки йил тўлди. Унинг ўзи эса табаррук 75 ёшга чиқди, аммо ҳали толиқиш нималигини билмайди. У Кореяда адолатли жамият қуриш мажбуриятини олган. "Мономах шапка"ли бу инсон катта ишонч билан 47 миллионли корейс халқини XXI аср сари бошлаб бормоқда.

Тошкент — Тегу — Тошкент

Охири. Боши ўтган сонларда

УМРИНГИЗГА БАРАКА!

ЎТКИР ЖЎРАнинг ЎТКИР ҚАЛАМИ

"Журналист ёки юрист бўламан". Жўра аканинг болалик орзуси шундай эди.

У илк бор "Сирдарё ҳақиқати" вилоят газетаси таҳририяти остонасига қадам босганида қанчалар ҳаяжонланганди. Аввал масъул котиб, сўнгра ўринбосарларга маъқул бўлди. Муҳаррир ҳам илиқ кутиб олди. Уни ишга оладиган бўлишди, ҳаяжон ўрнини катта қувонч эгаллади. Шунда газета бўлим мудири Турғун Жамолов қизиқиб сўраб қолди:

— Ишга ўтдингизми?

— Ҳа, катта мусаҳҳиҳ вазифасини беришди.

— Нима? Бошқа ўрин йўқ эканми? Қани, ҳужжатларингизни кўрай-чи?

Турғун Жамолов унинг "Тошкент ҳақиқати" газетаси ва республика радиосида эълон қилинган мақолалари қалин тахламини олиб, бирма-бир қараб чиқди-да:

— Сиз шу ерда кутиб туринг, — деб қўлидаги тахлам билан муҳаррир ҳузурига чиқиб кетди.

Ярим соатдан сўнг келиб:

— Энди шу хонада ишлайсиз, эртадан топшириқни бажаришга тайёр бўлиб келаверинг, — деди.

Адабиёт бўлимига мухбир бўлиш Жўра ҳаётида илк бор омад отининг чопгани эди. Бир ой ичида синовдан ҳам ўтди. Оиласи билан кўчиб келиб ижарага хона олиб Гулистонда яшай бошлади. Газетада эълон қилинган мақолалари унга таҳририят эшигини очганди. Бунга осонликча эришмади.

Жўра ака таҳририятда етакчи мухбир, бўлим мудири лавозимларида олти йилча ишлади. Сўнг уни вилоят ижроқўмига ишга чақиришди. Ташкилий-йўриқчилик бўлими мудири ўринбосари, бўлим мудири лавозимларида фаолият кўрсатди. 1991 йилда "Сирдарё ҳақиқати" газетасига бош муҳаррир бўлди.

Бу кишининг яхшигина ҳажвчи эканини ҳам кўпчилик билишади. Давраларда қизиқ-қизиқ ҳангомалари ва топқирлиги билан барчани оғзига қаратиб юрган Жўра Умарқулов вилоятда "Ўткир Жўра" тахаллуси билан танилди. Адабий жамоатчилик назарига тушиб, Ёзувчилар уюшмасига аъзо бўлди. "Меҳнат" ва Ғафур Ғулом номли адабиёт ва санъат нашриётида "Яккагина" ва "Ўхшатмасдан учратмас" номли бир-биридан қизиқ ҳажвиялар тўплами чоп этилди.

У кишининг ижодкорларга ғамхўр раҳбар эканини ҳам эътироф этиш жоиз. "Сирдарё ҳақиқати" ва "Сирдаринская правда" газеталарига бош муҳаррир бўлган пайтлари айниқса ҳаммани яхши ижодкор бўлишга ундар ва қобилиятли журналистларни қадрларди. Аввало, ўзи тинмай очерк, лавҳа ва репортажлар ёзиб келарди. Ўз навбатида Жўра Умарқулов таҳририятнинг иқтисодий аҳволи яхшиланишида ҳам тадбиркор раҳбар эканини намойиш қила билди. Газета учун ҳомийлар кўпайди. Оғир иқтисодий даврда ҳам ходимлар деярли моддий қийинчиликни сезишмади, бир йилда маошга қўшимча 9 мартагача моддий ёрдам ва мукофот пули олишди.

Жўра Умарқулов соғлиғи туфайли вазифасидан кетаётганида қизиқ воқеа рўй берди. Буни эшитган таҳририят ходимлари 27 кишининг имзоси билан вилоят ҳокимиятига хат ёзиб у кишини ўз ишида қолдиришни сўрашди. Бироқ Жўра Умарқулов ижодкорлар даврасидан узоққа кетмади, Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш ижтимоий-сиёсий жамғармаси вилоят бўлимини очди. Ҳокимиятдан берилган 60 минг сўмлик маблағ билан иш юритиб, бўлим бир-икки йилда қаддини тиклади. Эндиликда вилоятда ҳар йили энг яхши мақолалар учун иккитадан танлов ўтказиляпти. Ўтган йили бўлим вилоятдаги журналистлар учун 120 минг сўм моддий ёрдам ажратди. Бу йил "Вилоятнинг энг яхши журналисти" номли танлов учун 30 минг сўм, "Энг яхши газета таҳририяти" танлови учун 50 минг сўм ажратди. Хуллас, Жўра ака ижодкорларни қўллаб-қувватлаш одатини янги вазифасида ҳам давом эттирмоқда.

"Сирдарё ҳақиқати"да ишлаётган бир қатор журналистлар ҳикоя ва қиссалар ёзишган, лекин китоб қилиб чиқаришмаганди. Ниҳоят, Жўра аканинг ташаббуси билан 1997 йилда 9 нафар журналистнинг "Қамчи зарби" номли ҳикоялар тўплами босмадан чиқди.

Бугун Жўра Умарқулов қутлуғ 60 ёшини нишонлаш арафасида. Фурсатдан фойдаланиб, у кишига узоқ умр тилаймиз.

60 ёшингиз муборак бўлсин, Жўра ака!

Ғайрат МИХЛИБОЕВ

АЖАБО!

Исроиллик фермер Амнон Узмаху гипертонияни даволайдиган органик саримсоқ навини ўстирди. Антиқа саримсоқ қон босимини пасайтиради ва ундаги холестерол таркибини кўпайтиради.

Ўзингни англаб ет!
ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА
12 - 18 апрель
15 (168)-сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ, Наим КАРИМОВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт- матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 18.00
Буюртма — Г - 225

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh.SAYDALIYEV

ШУКРУЛЛО

ТЎРТЛИКЛАР

Минг фарёд, нолалар кўтармай тун-кун,
Курашга бир менда етмайди мажол.
Мен шеърлар ёздим адолат учун,
Курашда халқимга бўлсин деб қурол.

* * *

Менга ноҳақ жабр қилганлар ҳам бор,
Қилмасам ҳам бўлар, кимлигин ошкор.
Менинг даъвойим йўқ ҳеч бирларига,
Балки улар эмас, шайтон гуноҳкор.

* * *

Ошиқлар кезади чаманлар аро,
Дилларида ором, дилларида ғам.
Висол қувончи-ю, айрилиқ дарди,
Шу икки вужуддан мавжуддир олам.

* * *

Оламни устундек туради суяб,
Муҳаббат қувончи, муҳаббат дарди.
Устимиздан олам тушмади қулаб,
Муҳаббат ўзгарди, олам ўзгарди.

* * *

Новдани ҳам эгсанг, дарҳол букилмас,
Эгишликда сенда тоқат етса бас.
Яхшилик ва эзгу ният олдида,
Бир кун эгилмаган мағрур бош бўлмас.

* * *

Унинг гуноҳини кечирдинг, бироқ,
Инсофга келди деб ишонма мутлоқ.
Ҳайвонни қанчалар ўргатма қўлга,
Арқонни узади кўрганда ўтлоқ.

* * *

Ёлғончи ўзини ўзи қилур фош,
Чиқаси келганда эгасидир бош.
Қанча ростгўйликдан бонг урмасин у,
Кулар, кимлигига бўлганлар сирдош.

* * *

"Садойи Туркистон" парвозда бугун,
Энди дунё бўйлаб бермоқда садо.
Ўзбек истиқлолга етишган бугун.
Бу йўлда қанчалар бўлмади адо.

* * *

Мажнунтол, бунчалар қаддингни букма,
Умидвор дунёда қаддингни кўтар.
Тун-кун оқар сувдек ёшингни тўкма,
Кулган, йиғлаган ҳам оламдан ўтар.

* * *

Миллатни мадҳ этмоқ фурсати етди,
Қуллик занжиридан қутқарди Худо.
Яна қандай дардинг бор, шоир, энди?
Бир дардим, шу бахтдан қилмасин жудо!

Шов-шув!

АВТОЭКСТРАСЕНС АЁЛ

Долларлар бизнинг чўнтакка тушгандан кейин япон билан суҳбатимиз узуқ-юлуқ бўлиб қолди. Тўғрироғи, мен тезроқ унинг олдидан кетишни истаётган эдим. Шунинг учун Токио тўғрисида қўшиб-чатиб бир нарсаларни айтдимда, жуфтакни ростладим.

Машиналар орасидан олдинга интиларканман, мендан 20-30 қадамлар чамаси олдинроқда бир гуруҳ одамлар тўпланишиб, ниманингдир устидан тортишиб турганига кўзим тушди.

Борсам, бир араб йигити билан яҳудий ёқалашиб турибди. Уларнинг атрофига тўпланганлар эса ёқалашаётганларни ажратиб қўйиш ўрнига ўзбек тилида ўзаро баҳсга киришиб кетишган экан. Мен нега шунча ўзбек бўла туриб, лоақал бирортаси, "Ҳой, отангнинг молини бўлолмаяпсанми?" — дея ажратиб қўймаганига ҳайрон бўлиб, атрофдагиларга яхшилаб назар солсам, ишонасизми, бирортаси ҳам ўзбек эмас экан. Биттаси немис, бошқаси француз, яна бири америкалик инглиз ва ҳоказо. Америкалик яҳудийнинг ёнини олса, ўзимизнинг қўшни ўрислардан биттаси араб томонга ён босмоқда. Нега улар жанжаллашиб қолибди, деб гапираётганларнинг сўзларига қулоқ солдим.

Маълум бўлишича, яҳудийнинг каторга қўшилганига бор-йўғи бир соатдан кўпроқ вақт бўлибди. У шу вақт мобайнида амал-тақал қилиб ўзидан олдингилардан ўтиб келаётган экан. Буни ҳеч ким сезмабди-ю, навбат арабга келганда у негадир машинасини кўндаланг қўйиб олибди. Яҳудий ўтиш учун қанча ҳаракат қилмасин, барибир иложини қилолмабди. Шундан кейин арабнинг ёнига бориб, уни авраб, алдаб кўрмоқчи бўлибди. Аммо у ҳеч гапга тушунмасмиш. Боз устига, умумий тил — ўзбек тилини ҳали унчалик яхши ўзлаштирмаган экан. Ҳеч бўлмагач, яҳудий дўқ-пўписага ўтибди. Аммо арабистонлик йигит унақа дўқ-пўписалардан қўрқадиганлардан эмас экан, шунинг учун биратўла қулочкашлаб юборибди. Бу ёғи эса, сўзсиз, жанжал...

Бир-иккита талаффуз қилган сўзимдан дарров маълум бўлдики, мен ўзбекман. Атрофдагилар бундан бироз саросимага тушди ва вазиятни юмшатиш мақсадида, ўзаро баҳсини мулойим суҳбатга алмаштиришди. Қарангки, бу ҳол ёқалашиб турганларга ҳам таъсир қилиб кетди. Яъни, қўллар ёқалардан тушиб, худди яқин дўстлар кўришаётгандек, кафтлар туташиб бир-бирини сиқди.

Мен жанжалнинг бунчалик тез ва қон тўкилмасдан якун бўлганига ҳам хурсанд бўлдим, ҳам ҳайратландим. Тўпланганлар эса худди милиционер келиб қолгандай атрофимда гирдикапалак бўла бошлашди.

"Сарғузор" қишлоғидан
Акбар ШОҲ "Ҳуррият" учун
махсус тайёрлади

(Таҳририятга: Менинг сафар муддатимни яна икки ҳафтага чўзишингизни сўрайман. Чунки ҳали эндигина икки юз метрча юрдим. Олдинда эса йўлнинг олти километрдан зиёди бор.)

(ДАВОМИ БОР)

Ташриф

БИР ҚЎШИҚ КУЙЛАСАМ...

Шундай қўшиқлар борки, тинглаганда ҳордиқ чиқарасан, яна баъзиларини эшитиб уйга толасан, айримлари инсонни узоқ ҳаёллар уммонига етаклайди. Бир сўз билан айтганда, қўшиқ - инсоннинг овунчи.

Таниқли хонанда Юлдуз Абдуллаева қўшиқларини севиб тингламайдиган киши кам топилса керак юртимизда. У дастлаб Фарғона санъат билим юртида, сўнг Мухтор Ашрафий номидаги Тошкент давлат консерваториясида таҳсил олган. Оилали. 5 ёшли Фарангезнинг меҳрибон ойижониси. Турмуш ўртоғи — ҳуқуқшунос.

Хонанда таҳририятимизга ташриф буюрди.

— Юлдузхон, айтинг-чи, кейинги йилларда халқона оҳанглардан замонавий қўшиқчилик томон "чекиниш"ингизга сабаб нима?

— Дарвоқе, қўшиқчилик фаолиятимни бошлаганимга ўн беш йил бўляпти. Ўша кезлари санъатга биз билан кўпчилик ҳаваскорлар кириб келишганди. Афсуски, уларнинг аксарияти санъатни тарк этишди. Демоқчиманки, қўшиқчилик осон эмас, саҳнада узоқ вақт қолиш қийин экан.

Менимча, ижодкор халқнинг қалбидан ўрин олиш учун ўз мавзусини, услубини ўзгартириб туриши керак. Мустақилликдан сўнг юртимизга узоқ-яқин давлатларнинг мусиқалари тинимсиз кириб кела бошлади. Ёшларимиз кўпроқ замонавий қўшиқларни севиб тинглайдиган бўлишди. Мен ҳам ўз ижодимни кўриб чиқяпман, замонавий қўшиқлар яратишга кўпроқ аҳамият беряпман. Аммо менинг қонимда халқ қўшиқлари бор, уларни ҳамиша ардоқлайман.

— "Мен сизни... соғинаман, йўлга қарайман" барибир бошқача-да...

— Шу қўшиқни айтганимда ҳали 19 га ҳам қадам қўймагандим.

Мусиқасини ўзим басталаганман. Севги илк бор юракка тушганди, ўшанда... Ўзим ҳам яхши кўраман шу қўшиғимни. Ҳар гал тинглаганимда, ёшлигим ёдга тушиб, юрагим орзиқиб кетади...

— "Санъатдаги рақобат" тушинчасини қандай изоҳлаган бўлардингиз?

— Санъат ҳам спортга ўхшайди. Боксчилар бир-бири билан роса дўппослашиб, ўйин сўнгида қўл сиқишиб қўяди. Агар рақобат бўлмаса, санъат ҳам ўсмайди.Аммо бунда ҳам санъаткор спортдаги сингари рақибни ҳурматлаши керак.

— Сиз севган газета...

— Камдан-кам ҳолларда газета сотиб оламан. Тўғрироғи, бунга вақтнинг етишмаслиги панд беради. Авваллари почтачилар уйма-уй юришиб обуна қилишарди. Ҳозир-чи, ундай эмас. Агар аввалги анъана қайта тикланса, жон-жон деб "Садо" ва "Даракчи", шунингдек, аёллар журналларига обуна бўлардим.

— ... кўрсатув?

— Ёшлар телеканалининг "Давр", РЖТ(ОРТ)нинг "Доброе утро", МТ(НТВ)нинг "Новости" сингари дастурларини қолдирмай кўришга ҳаракат қиламан.

— ... радио?

— Албатта, "Ёшлар радиоканали"нинг тезкорлиги, бошловчиларнинг кишилар билан суҳбатлашганда ўзларини эркин тутишлари менга ёқади. "Водий садоси"нинг аралаш тилларда қўшиқ беришини ҳам яхши кўраман.

— Севимли таомингиз?

— Хамирли таомларни, айниқса, чучварани яхши кўраман. Лекин озроқ ейман (кўпи семиртиради-да)... Шунинг учун қайнатиб пиширилган овқатларни ейишга мажбурман.

— Қўшиқчиларнинг ошиғи кўп бўлади, дейишади...

— Ҳа, рост, ошиғи кўп бўлади. Лекин севган ёри эса ягона...

— Қўшиқчи аёлнинг шуҳрати ортгани сайин оиладаги ўрни ўзгариши мумкинми?

— Аксинча бўлса керак. Шуҳратим қанчалик ортса, эримнинг мададига шунча кўпроқ суянаман. Биз, ўзбеклар учун оила муқаддаслиги шуҳратдан кўра юқорироқ туради.

— Қайси хонандани кўпроқ тинглайсиз?

— Консерваториянинг опера ва вокал бўлимида ўқиганим сабаб бўлса керак, кўпроқ мумтоз қўшиқларни тинглайман. Карузо, Плачидо Доменго, Шернинг қўшиқларидан таъсирланаман. Замонавий мусиқалар кўнгилга таскин бермай қолган кезларда севимли ҳофизимиз Очилхон Отахонов ва бошқа мақомларни тинглаб ором оламан.

— Сизнингча, миллий эстрада нима?

— Бир нарсадан қўрқаман, агар санъатнинг фидойилари бўлмаса, ўзбек мусиқаси бора-бора бузилади. Миллий эстрада замонавий қўшиқчилигимизнинг асоси бўлиши керак. Ҳозирги кунда айрим ёш хонандалар томонидан ҳинд, араб, турк ва эрон мусиқаларидан фойдаланиш (аслида ўғирлаш) билмадим, балки бир томондан яхшидир, лекин бизнинг миллий эстрадамиз ҳозир чет элдан келаётган мусиқалардан ҳам, кўчирмачиларнинг "ижод"ларидан ҳам зўрроқ бўлиши керак.

Ўзбек миллий эстрадаси ўзининг нимаси билан фарқ қилади? Менимча, биз шундай қилишимиз керакки, худди арабча, туркчадаги сингари мусиқа бошланганидан унинг ўзбек миллий эстрадаси эканлигини ҳамма билиб олсин. Бунинг учун қўшиқда миллий оҳанг бўлиши шарт.

— Бир вақтнинг ўзида "Девона" билан "Лейтенант"дан "Шоиргинам"га ўтиш қийин кечмадими?

— Мен актёрман, ўзимни, руҳий оламимни тезликда ўзгартира оламан.Назаримда, қўшиқчи актёр бўлиши керак. У ўзи куйлаган қўшиғига аввало ўзи ишонсин, кейин халқ ишонади. "Лейтенант"да ҳам,"Шоиргинам"да ҳам менга актёрлигим қўл келган.

— "Лейтенант" клипида иштирок этган йигитнинг оиласи бузилишига бир баҳя қолган экан...

— Бундай тушунмовчиликлар тез-тез бўлиб туради... Яхшиямки, турмуш ўртоғим санъатни ҳурмат қилади, тушунади. Баъзида ўзи клипларимга иштирокчилар танлашда кўмаклашади.

— Санъатда ўз ўрни, овозига эга қўшиқчининг қандай орзуси бўлиши мумкин?

— Ўлмайдиган қўшиқ яратсам. Тўғри, замонавий қўшиқлар айтиш билан санъаткор кўпроқ шуҳрат қозониши мумкин. Аммо, замонавий қўшиқлар шу замонники. Уларни эртанги авлод эшитмайди.

Мен эса, замонавий қўшиқлар билан бир қаторда марҳум санъаткор Ботир Зокиров куйлагандек умрбоқий қўшиқлар куйласам, дейман.

Ф.КОМРОН суҳбатлашди

Ҳуррият –SPORT

ТЎПНИ ЭПЛАГАН ТЕПАДИ–ДА!

Бир вақтлар гонконглик талаба дўстим бўларди. У жанубий кореялик футболчиларни оғзидан бол томиб мақтарди. Мен эса унинг гапларига мутлақо эътибор бермасдим. Тўғрироғи, беписанд эдим. Чунки, бизнинг "Пахтакор" уларнинг энг номдор клублари у ёқда турсин, ҳатто терма жамоасини ҳам осонлик билан мағлубиятга учратишига кўзим етарди.

Ўтган ҳафтада пойтахтимиз марказий стадионида "Пахтакор" - "Трактор" жамоаларининг учрашувини томоша қилаётиб, ўша талаба дўстимнинг гапларини эсладим. Сабабки, мен ҳам жанубий корейликларга бу футбол билан қандай қилиб етиб оларканмиз дея ўйлаётган эдим-да.

Очиғи, ўйиннинг биринчи бўлими шунчалик паст суратда ўтдики, кўпчилик, лотерея олмаган футбол ишқибозларининг ҳафсаласи пир бўлиб, стадионни тарк этишди.

Иккинчи бўлимнинг бошланиши ҳам биринчисидан қолишмади... Ўйинчиларнинг суст ҳаракатлари камлик қилгандек, бир-бирига тўп узатишда кўп хатоларга йўл қўйишарди.

Агар эътибор берган бўлсангиз, Европа футболида ўйинчилар имкон туғилди дегунча рақиб дарвозасига зарба беришга ҳаракат қилишади.

Бу зарбалар шунақанги кучли, аниқ бўладики, қойил қоласан киши. Бироқ бизнинг футболчиларимиз бу масалада ҳам, юмшоқ қилиб айтганда, ёш боланинг ишини қилишади. Тепилган тўплар ё дарвоза устунининг беш-олти метр нарироғидан ўтиб кетади ёки худди машғулотдагидек, дарвозабоннинг қўлига боради. Бош билан ўйнашни-ку, айтмаса ҳам бўлади. Уч-тўрт ўйинчи дарвоза ёнида тўпга сакрагандек бўлади-ю, тўп қурғур ҳеч кимга тегмай ўтиб кетади. Мабодо, онда-сонда тегиб кетадиган бўлса ҳам тўп қаёққа йўналишини ўзи белгилаб олади.

Яна ўйинга қайтсак. Биринчи тўп муаллифи ўша машҳур футболчимиз И.Шквирин бўлди. Очиғи, мен уни майдонда кўриб бир қувонсам, ҳали ҳам бардамлигини кўриб, худога шукр қилдим. Тўғри-да, бошқа мамлакатларда 19-20 ёшли футболчилар бутун дунёни ларзага солаётган бир пайтда бизнинг Шквирин ҳар қалай "Пахтакор" обрўсини ички биринчилигимизда сақлаб турибди-ку.

Орадан бир оз вақт ўтиб тракторчиларнинг ўз жарима майдонларидаги пала-партишликларидан фойдаланган А.Абдураимов иккинчи тўп муаллифи бўлди. Тўп дарвоза тўрига жуда чиройли тушди. Балки, бундай гол бўлишини Азаматнинг ўзи ҳам кутмаган бўлса керак. Чунки, у рақиб футболчилари саросималаниб қолганда одатдагидай йиқилиб олганди. Гол уриш вазияти пайдо бўлганда, унинг ҳақиқий футболчилиги эсига тушиб кетдими ёки бошқа сабаб бўлдими ҳар қалай ўрнидан туришга қайта куч топа олди.

Шундан сўнг, ўйин сурати бироз жонлангандай бўлди. Тўғрироғи, мезбонлар фаоллиги кўзга ташлана бошлади. Лекин пойтахтнинг иккинчи жамоасига ўтган турлардаги ғалабаларнинг мазаси ҳали анча вақтга етади шекилли, ўйинларини ўта паст суратда давом эттиришди.

Оқибатда, улар И.Шквириннинг яна бир голи билан сийланди.

Бутун бир ўйинни ягона футболчи бошқаради, деган гап бор. Бунинг нақадар ҳаққонийлигини икки пойтахтликлар учрашувида яна бир карра гувоҳи бўлдик. "Пахтакор" мураббийлари ғалаба нақд эканлигига кўзлари етишгач, Игорга "дам" беришди. Қарангки, у чиқиб кетиши билан ўйин яна асл ҳолига, яъни мақсадсиз тўп оширишлар, бефойда югуришлар, қўйинг-чи, асабни хонавайрон қилиш даражасига қайтди.

Хайрият, бу ҳол узоққа чўзилмади. Тракторчиларнинг тасодифий урган голидан кейин кўп ўтмай ҳакам ҳуштак чалиб ўйинни тўхтатди.

Одатда ҳар биринчилик бошланганида улкан ниятлар қиламиз. Ўтган йили футболчиларимизнинг бироз тажрибаси етишмади. Бу йил улар, албатта миллий биринчилигимизни зўр савияда ўтказишади. Осиё биринчиликларида олдингилардан бўлишади. МДҲ кубогида Москва спартакчилари билан украиналик шунқорларга етолмаса ҳам қолганларини "рақсга" тушириб юборади, дея ният қиламиз. Лекин... йил охирида яна кўнглимизни овутиш учун бирорта баҳонани ўйлаб қоламиз...

Дарвоқе, бу йилги миллий биринчилигимизнинг 5 тури ҳам ўтиб қўйди. Юқорида тилга олинган учрашув шулардан биттаси. Бу ёғига энди худо пошшо. Биз эса йил бошидаги ниятимиздан қайтмаймиз.

Нуриддин
ИСМОИЛОВ

ПИЁЗ АСПИРИНДАН КУЧЛИ...

ёхуд баҳорнинг шифобахш неъматлари

Баҳорда инсон организмида турли ўзгаришлар содир бўлиб, витамин ва минерал моддаларга эҳтиёж сезилади. Халқимиз орасида бу давр "илик узилди" деб ҳам аталади. Инсон инстинктив равишда организм учун зарур, озуқавий ва шифобахш хусусиятларга эга ўсимликлардан тайёрланган таомларни тусаб қолади.

"Сумалакни Наврўзда тўйиб еган киши йил давомида касалликларга чалинмайди" деган нақл бор. Буғдойнинг ўсимтаси, асосан, углевод ва оқсиллардан иборат. Унинг таркибида бетакаротин, тиамин, ниацин, В6 ва бошқа витаминлар билан бирга, соғу-бемор учун жуда зарур бўлган С витамини мавжуд.

Буғдой ўсимтасини 1936 йилда немис олимлари Эмерсон ва Эванс текшириб кўриб, унда "токоферол" моддаси борлигини, бу женшень таркибида учрайдиган Е витамининг ўзгинаси эканлигини тасдиқлашган. У эркакларни наслсизлик касалидан, аёлларни эса бевақт бола ташлашдан сақлайди. Сумалак гипертония, сурункали гепатит касалликларига яхши даводир. У қон таркибини яхшилайди, томирлар торайганида қонни суюлтиради, ошқозон-ичак йўлларини тозалайди. Ошқозон фаолиятини яхшилайди, ични юриштиради, кишининг иссиғи ортса тенглайди, асабни сozлайди.

Бироқ баъзи хасталикларда, масалан, меъда ва ўн икки бармоқ ичак касалликлари, сурункали гастритларнинг хуружлари даврида сумалак истеъмол қилмаслик тавсия қилинади.

Барчанинг, айниқса, эркакларнинг севимли таомларидан бири ҳалимдир. У мол гўшти ва буғдойдан тайёрланганлиги сабабли оқсилга жуда бойдир. Оқсил киши организмида қурилиш материали вазифасини бажариши кўпчиликка сир бўлмаса керак. У регенерацияни яхшилайди, организмнинг касалликларга қарши курашиш қобилиятини оширади. Ҳалим таркибидаги оқсиллар қайнаш давомида аминокислоталаргача парчаланади, бу уларнинг ўзлаштирилишини осонлаштиради. Ҳалим жуда узоқ вақт қайнатиб пиширилади ва майин ҳолатга келади.

Диетология марказида халқимиз истеъмол қилишга одатланган маҳаллий маҳсулотлар – мош ва нўхатдан янги технология асосида "Парҳез кўк сомса", "Парҳез чучвара", "Парҳез мохора", "Парҳез мошхўрда" тайёрлаш ишлаб чиқилди.

Уларнинг анъанавий баҳор таомларига ўхшашлиги билан бирга афзалликлари ҳам бор. Улар оқсилни кўп тутганлиги сабабли организмнинг иммун статусини оширади ва регенерацияни, яъни жароҳатланган аъзонинг жароҳати битишини тезлаштиради.

Таомлар билан ҳар хил, масалан, редискали, кўк пиёзли, петрушкали, саримсоқ пиёзли ва бошқа хилма-хил кўкатлар қўшиб тайёрланган салатлар истеъмол қилиш кўпчилигимиз учун одатга айланган. Баҳорнинг кўкатлари витаминларга бойдир.

Келинг, уларнинг айримлари хусусида мухтасар маълумот берайлик.

Кўк пиёз – нафақат шифобахшлиги, балки таъми ва ҳидининг ўзига хослиги, таомнинг кўринишини кўркамлаштирганлиги сабабли барча таомлар ва салатлар тайёрлашда қўлланилади. Унинг таркибида жуда кўп эфир мойлари, фитонцидлар, каротин, Е, С, В1, В6, В15, биотин, фолацин витаминлари; органик кислоталар, калий, кальций, хлор, темир, йод ва бошқа элементлар мавжуд.

Тиббиётда даволаш ва профилактика мақсадида кенг фойдаланилади. У иштаҳани очади, овқат ҳазм қилувчи ферментларнинг ишлаб чиқарилишини яхшилайди. Охирги текширувлардан пиёзнинг антитромбоз хусусиятига эга эканлиги маълум бўлди. Бу юрак ишемик касалликлари, хафақон касаллиги ва улар асоратларининг олдини олади. Антитромбоз хусусиятига кўра кўк пиёз аспириндин самаралироқдир.

Укроп ҳам кўк пиёз каби хушбўй барча таом ва салатларга қўшимча сифатида кенг қўлланилади. У С ва В гуруҳ витаминлари, бета-каротин, фитонцидлар ва эфир мойларига бойдир. Қадимдан табобатда тинчлантирувчи, ел ҳайдовчи, сийдирувчи, йўтал кўчирувчи, яллиғланишга қарши, эмизувчи оналарда сутни кўпайтирувчи восита сифатида тавсия қилинган.

Замонавий тиббиётда ҳам укропдан фойдаланилади, унинг дамламаси қон босимини тушириш, ичак перистальтикасини камайтириш, юрак-қон томирларини кенгайтириш хусусиятига эга эканлиги аниқланган.

Укропдан кўкат сифатида фойдаланилганда меъда ширасининг ажралиши, ўт ҳайдалиши яхшиланади, шу сабабли меъда шираси камлиги билан кечувчи гастрит билан касалланганларнинг иштаҳаси ва аҳволи яхшиланади. Хафақон касаллигининг I-II стадияларини даволашда укроп тавсия қилинади.

Редиска барча таомлар билан қўшиб истеъмол қилиниши мумкин. Ундан халқимиз жуда кўп хил салатлар тайёрлашга одатланган. Унда А, В гуруҳи, С ва бошқа витаминлар ҳамда микроэлементлар бор. Редиска таомнинг яхши ҳазм қилинишига, ичак перистальтикасининг меъёрда бўлишига ёрдам беради.

Ялпиз баҳорда миллий таомлар тайёрлашда кенг қўлланилади. Халқ табобатида ундан жигарнинг сурункали касалликлари, ўт йўллари яллиғланишларини даволашда, иштаҳани яхшиловчи, овқат ҳазм қилувчи, ел ҳайдовчи, ичнинг суюқ келишига қарши, кўнгил айнаш ва қусишга қарши восита сифатида фойдаланганлар.

Замонавий тиббиётда ялпиздан эфир мойлари, валидол, корвалол, валокордин каби юрак дорилари, йўталга қарши пектуссин дорисини тайёрланади. Ундан тайёрланган ментолдан тумов, бош оғриғи – мигрень касалликларини даволашда фойдаланилади. Ялпизнинг қуритилгани меъда, ўт ҳайдовчи ва асабни тинчлантирувчи йиғмалар таркибига киради.

Шундай экан, баҳорнинг бу шифобахш дармондориларидан унумли фойдаланмоғимиз зарур.

Ш. ЗОКИРХЎЖАЕВ,
Диетология илмий маркази директори,
тиббиёт фанлари номзоди
А.ЗОКИРОВА,
тиббиёт фанлари номзоди

ОВОЗА

Айдаркўлдан туядай келадиган балиқ овлашганмиш

АФОРИЗМ

**Тўйга борсанг тўйиб бор,
Ҳамёнингни қўйиб бор.**

"ОҲ, ХОТИНИМ!"

— Мени меҳмонга чақирганингни хотининг биладими?
— Билганда-чи! Эрталабки жанжал шундан чиқди-да!

* * *

Эр-хотин одамхўрлар орасига тушиб қолишибди. Одамхўрлар одатлари бўйича рақсга тушар экан, эр деди:
— Менимча, улар бизни емоқчи?!
— Қачон қараса хаёлингда овқат-а? — деди хотин.

* * *

Эр хотинга деди:
— Уйланишимдан аввал олтиндан тоғ ваъда берганим рост, амма кир ювадиган машина ваъда қилмаганман.

* * *

Аёл нотаниш эркакка деди:
— Агар мен сизнинг хотинингиз бўлганимда, эрталабки чойингизга заҳар қўшиб берган бўлардим.
— Агар Сиз менинг хотиним бўлганингизда, заҳарни ўзим ичган бўлардим.

* * *

Санаторийда дам олаётганлар суҳбатидан:
— Дўстим, кетдик, қиттак-қиттак отиб келамиз.
— Йўқ, боролмайман.
— Нимага энди?
— Биринчидан, ароқ соғлиқ учун зарарли. Иккинчидан, мастларни санаториядан ҳайдаб юборишади. Учинчидан, ўлгудек мастман.

ШАРОФИДДИН тайёрлади

Иккита маст 16 қаватли бинонинг энг юқорисида туриб гаплашаяпти.
- Агар шу ердан қуласак роппароса беш кунда ерга етиб борсак керак-ов!
- Ўзиям тил тортмай ўлсак керак?..
- Бўлмасам-чи?! Ахир 5 кун овқатсиз, сувсиз юришнинг ўзи бўладими?..

* * *

Дарахт шохида ухлаётган маймун тўсатдан ерда хуррак отаётган шернинг устига қулаб тушди.
Қўрқиб кетган шер ўрнидан сапчиб туриб:
- Нима бўлди? Овчилармиı? – дея уёқ-бу ёққа аланглай бошлади.
- Эҳ, худойим, шу топда овчилар етишмай турувди... - дермиш маймунга.

* * *

- Саиджон, ўғлим, Комилжон дўстинг қани?
- Э-э-э, биласизми, тўққизинчи қаватдан ким кўпроқ энгашиб караш ўйнаган эдик... У ғолиб чиқди...

* * *

- Кеча хотининг билан жанжалинг нима билан тугади?
- Қанақа жанжал! Ахир у мени олдимга эмаклаб келди-ку.
- Йўғ-э! Нима деди?
- Нима дерди, чиқ, ҳайвон, диванни тагидан-деди.

* * *

Бир ўрмонда жирафа ҳеч кулмас экан. Ниҳоят шер барча ҳайвонларни йиғиб шундай фармон қилибди:
- Кимки, жирафани кулдирса мукофотлайман, агар кулдира олмаса... қатл қиламан.
Ҳайвонлар орасида тулки жирафани кулдирмоқчи бўлиб, 2-3та латифа айтибди, бутун ўрмон аҳли қорнини ушлаб кулибди. Жирафа ҳатто жилмаймабди ҳам. Тулкини қатл қилишибди.
Орадан 2-3 ҳафта ўтибди, бирдан ер ларзага келиб қимирлабди. Ҳамма йиғлаган, бақирган, чақирган, қарашсаки, жирафа қорнини ушлаб кулаётган эмиш. Қуён келиб, "ҳа, нима бўлди?", деса.
- Тулки айтган латифа зўр экан-а,- дермиш у.

МУРОДХЎЖА тайёрлади